

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Filozofická fakulta

Ústav dějin umění

Nové kašny na Náměstí Republiky města Plzně

Bakalářská práce

New fountains on the Republic Square in Pilsen

Final paper

Autor: Martina Hesová

Obor: Dějiny umění

Ročník : 3.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Hynek Látal, PhD.

České Budějovice 2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 18. 5. 2012

.....

Touto cestou bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomáhali s přípravou práce nebo mě jakkoli podporovali během jejího vytváření. Zejména pak chci poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Hynku Látalovi, PhD. za odborné vedení a pomoc při její přípravě a vypracování. Dále jsem vděčná architektovi Ondřeji Císlerovi a projektu Plzeň 2015 za poskytnuté materiály.

Anotace

Jako téma svoji bakalářské práce jsem si zvolila tři kašny (pojmenovány Chrtice, Anděl a Velbloud), umístěné v červenci 2010 na náměstí Republiky v Plzni. Autorem díla je architekt MgA Ondřej Císlar, jehož kašny získaly čestné uznání v prestižní soutěžní přehlídce Grand Prix architektů v kategorii Architektonický design, drobná architektura a výtvarné dílo.

Při psaní této práce jsem se snažila zaměřit se na tyto objekty z pohledu samotného autora. Tedy jako na současné dílo, rozvíjející monumentální středověký koncept náměstí, jež doplňuje měřítkový a materiálový kánon prostoru, založený původně morovým sloupem.¹ Stěžejním pramenem mi byly Císlarovy osobní materiály k projektu. Dále to byla literatura, zabývající se znakovostí a mapující historii dějin města Plzně, a to z důvodu, že témata jednotlivých kašen volně navazují na heraldické znaky města. Potom také publikace s tematikou moderní architektury. Do bakalářské práce jsem částečně zařadila i kašny, jež stály na náměstí původně.

¹ Ondřej Císlar, *Kašny*, dostupné na: <http://cisler.cz/plzen-kasny/1/>

Annotation

I have chosen three public fountains called the Angel, the Camel and the Grey-hound bitch like a topic for my Bachelor work. These fountain were emplaced on the Republic Square in Pilsen in July 2010. The author of this work is Mga Ondřej Císler, whose fountains were whose fountains were honour for honorable mention of honorable mention in prestigious competition of architects called Grand Prix. It was in Architectonic design cathegory.

Throught writing of my thesis I tried to bent on these object like author made himself. His work helps the koncept of monumental medieval square to grow in nowadays work which exemplifies scale and material permeation of the space.¹ My main source-books were Císler's personal materials for his project. Second one was literature deals with sign and literature charting History of Pilsen. The topics of the fountains are inpirated by heraldic sign of the town. Other sourses come from publications bent on modern architecture. My bachelor thesis contains mention of previous fountains staying on the square before.

¹Ondřej Císler, *Kašny*, available at: <http://cisler.cz/plzen-kasny/1/>

I. Obsah

I. Obsah.....	6
II. Úvod.....	7
III. 1. Historie a uspořádání města.....	9
2.1. Původní kašny na náměstí.....	11
2.2. Objevené základy renesančních kašen.....	12
3.1. Soutěž na výstavbu nových kašen.....	13
3.2. Projednání výsledků soutěže a veřejná diskuze.....	16
4. Odhalení kašen	18
5. Vývoj tvorby návrhů kašen	19
6. Popis a materiálové řešení.....	21
7. Znakovost a heraldické znaky města.....	25
8. Charakter, prostor, měřítko.....	28
9. Texty pro kašny.....	30
10. Umělecká intervence v historickém prostředí	36
11. Budoucnost.....	37
12.1. Ondřej Císlar.....	40
12.2. Ocenění v Grand Prix architektů.....	43
IV. Závěr.....	44
V. Použitá literatura.....	46
VI. Přílohy.....	52

II. Úvod

„Architekt zakládá skupinu tří architektonických trópů, které mají možnost se Hejdukovským způsobem rozvinout až k hraničním konceptu sochy jako živého organismu.“

(autorská zpráva)²

Jen málokdy vzbudí počín architekta tak mohutnou veřejnou a mediální odezvu, jako se to událo v případě kašen na plzeňském Náměstí Republiky. Ty se v roce 2004 umístily na prvním místě ve veřejné architektonicko-výtvarné soutěži na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení tří kašen pro umístění v jihozápadním, jihovýchodním a severovýchodním rohu Náměstí Republiky. V jednom z rohu rozlehlého náměstí, v jehož středu je gotický kostel, stojí barokní morový sloup, ve zbylých třech rozích jsou nyní umístěny tyto nové kašny. Po zdoluhavých potížích s jejich přijetím, jak laickou tak i odbornou veřejností, byly do prostoru v červenci 2010 vloženy tři abstraktně figurální sochy. Každá z trojice kašen interpretuje jeden motiv městského znaku: velblouda, chrtici a anděla. Autor návrhu se nicméně nebál do historického kontextu vložit soudobou formu. Každý z těchto motivů je abstrahován do jednoduchého znaku čistých proporcí. Chrtiče jsou vyrobeny z bronzu a jejich povrch je zlacený čtvercovými plátky zlata v sedmi odstínech. Do geometrických nádob z monolitické černé žuly stéká pásovými proudy voda, ta se odráží na zlatých objemech a naopak. Díky kombinaci zlaté a černé barvy i vyváženým proporcím tak v sobě kašny spojují vznešenost a historickou hodnotu náměstí se současným výrazem. Jejich tvar, který upomíná na průmyslové odlitky, včetně oušek na uchycení k jeřábu, pak lze číst jako poctu Škodovým závodům a celé průmyslové tradici města Plzně. Autor odmítl litinové řetězy okolo kašen, je tedy dovoleno se soch dotýkat, svlažit se.

Práce je koncipována tak, aby se čtenář nejprve seznámil s místem a historií, jež je nyní součástí i dílo architekta Ondřeje Císlera, tedy Náměstí Republiky města Plzně. Zmíněny zde budou i historické kašny, které stávaly na náměstí původně. Značná část práce je také věnována průběhu veřejné architektonické soutěži na zpracování návrhu výtvarného a

² Ondřej Císlar, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8;

Hejdukovský způsob = jako zhmotněné slovo, poetický obraz v architektuře

architektonického řešení kašen na Náměstí Republiky v Plzni z roku 2004, ve které, jak už je výše poznamenáno, se tři kašny (Anděl, Velbloud a Chrtice) MgA. Ondřeje Císlera umístily na prvním místě. Důvodem rozsahu této tematiky by měla být možnost nahlédnout do způsobu zpracování veřejných soutěží, v tomto případě i do následného komplikovaného průběhu realizace, jež kašny provázely bezmála šest let. Dále kromě samotného popisu díla, zde byla snaha o kompletnost v zaznamenání elementů, z nichž architekt vycházel při tvorbě projektu. Toto se týká jak samotných návrhů kašen, tak i prostoru náměstí, do kterého Ondřej Císlar, nemám obavy říci pečlivě a ohleduplně, tyto tři objekty vložil.

III. 1. Historie a uspořádání náměstí

Město Nová Plzeň bylo založeno z příkazu krále Václava II. roku 1295 lokátorem Jindřichem na soutoku řek Radbuzy, Mže, Úhlavy a Úslavy. Již od počátku se stalo významným centrem na křižovatce cest do Norimberka a Řezna. Ve 14. století bylo město po Praze a Kutné Hoře třetím největším městem v Čechách s rozlohou přibližně 20 ha a půdorysem pravoúhlé sítě 15 ulic a náměstí.³

Plzeňské náměstí v době založení patřilo k největším v Evropě. Delší strana měří 193 cm, kratší 139 cm. Dnešní náměstí je rovná plošina, která byla patrně vyrovnána hned při samém založení města. Nadmořskou výšku má 313 m, sklon k tehdejší mlýnské strouze je 5 m. Jak svědčí násyp, objevený při kladení kanalizace proti ústí Mansfeldovy ulice (dnes ulice Dřevěná), bylo náměstí, zejména na straně východní uměle vyrovnáno, nejspíše materiálem získaným při výkopů hlubokých sklepů.⁴ Nepravidelnosti jednotlivých stran jsou patrné na straně východní, kromě již zmiňované odchylky. Řada domů zde byla zalomena k ulici Pražské, jako k nejrušnější komunikační tepně. Tato nesrovnalost se však dala postupem doby vyrovnat. Ze středu delších stran vychází ulice Riegrova a Dřevěná (dříve Mansfeldova). Z každého rohu náměstí pak po dvou ulicích v pravém úhlu k sobě směřujících. Žádná z nich neústí zcela volně, nýbrž že se jí staví do cesty jako působivá kulisa protější roh domovního bloku.

Důvodem tohoto uspořádání, jak zmiňuje Lábek, měla být rozhodující obrana města. Díky tomu, nemělo být do náměstí vidět a střelba by narážela na překážky. Také možná proto byla v roce 1648 z dnešní Riegrovy ulice, kde stávala Skvrňanská brána, učiněna ulice slepá a brána přeložena do ulice Prešovské (Říšské).

O dláždění náměstí jsou zprávy již z druhé poloviny 15. století, zde jde ale patrně jen o určité části, zejména před domovními vchody. Střed dlážděn jistě nebyl, a to ani na menším náměstí, o němž víme, že tu byly stále boudy a stánky živnostníků a řemeslníků. Před příchodem husitů r. 1433 dosušovali měšťané svoji úrodu na náměstí, rostlo tu i hojně zeleně tak, jako až do doby celkem nedávné. Určitá zpráva o dláždění na straně východní pochází z roku 1634, kdy bylo z části vytrháno, aby nepřekáželo konaným rytířským hrám.

³ Radek Kolářik, *Po stopách historie města*, dostupné na: <http://www.plzen.eu/o-meste/historie-mesta/po-stopach-historie-mesta/>

⁴ Ladislav Lábek, *Potulky po Plzni staré i nové. 1., Poloha a útvar města i náměstí zvláště. V Plzni*, Společnost pro národopis a ochranu památek, 1930, s. 23

K soustavnému vydláždění celé plochy došlo až roku 1859. Užito bylo pověstných „kočičích hlav“ a malé náměstí se rozdělilo v šachovnici, lemovanou většími kameny. V roce 1929 bylo provedeno na velkém náměstí asfaltování, střed vyvýšen a vymezeny jízdní dráhy. Chodníky tu byly již na počátku 19. století, ne však u každého domu a to ještě zcela úzké. Purkmistr Kopecký nařídil soustavné kladení chodníků, první široké byly položeny až r. 1883. Hojně bývaly kamenné lavičky před domy, které sloužily k besedování a odpočinku. Ale již Kopecký usiloval o jejich odstranění.⁵

⁵ informace čerpány z: Ladislav Lábek, *Potulky po Plzni staré i nové. I., Poloha a útvar města i náměstí zvláště. V Plzni*, Společnost pro národopis a ochranu památek, 1930, s. 24-25

2.1. Původní kašny na náměstí

Mezníkem ve způsobu zásobování města vodou byla výstavba městské vodárny. V zápisu městské rady ze dne 11.1. 1532 se píše, že Plzeňští vystavili pozitivní doporučení „rúrařovi“ Jindřichovi ze Starého Města pražského, který v Plzni zřídil nový „stroj k vedení vody“. Jedná se o nejstarší zprávu o městské vodárně na západním konci Pražské ulice, která tudíž musela vzniknout někdy nedlouho před tímto datem. Vodárna zajišťovala přívod vody čerpané z Mlýnské strouhy do veřejných kašen na náměstí i do veřejných domů. Sloužila až do roku 1889; její věž, která zesilovala městské opevnění, dosud stojí.⁶

Z nádrže v posledním patře tekla voda do vodovodní sítě, která zpočátku zřejmě sestávala jen z jedné kašny na náměstí. Ta musela tedy vzniknout současně se stavbou vodárny. První zpráva o kašně, a to o její stavbě, pochází však až z roku 1541, kdy byla zřejmě starší kašna obnovována. Její polohu do severovýchodního rohu náměstí určuje další zápis z roku 1565, z kterého vyplývá, že rekonstrukce kašny „krom stojanu“ byla zadána plzeňskému měšťanovi Janu Vlachovi, jednalo se o tedy zřejmě o obnovu v renesančním stylu.⁵ Nově opravena byla ve druhé polovině 17. století a ozdobena kamennou sochou rytíře na sloupu, pravděpodobně odznakem celních výsad města, čili „Rolandem“. Posledně přestavěna byla roku 1834 a dřevěné roubení nahrazeno zděním.⁷

Na protějším, severozápadním rohu poblíž morového sloupu stála druhá kašna. I zde byl štíhlý kanelovaný sloup uprostřed a nesl sochu bohyně Ledy s labutí od Ludvíka Wildta. Kašna i socha byly roku 1890 zničeny. Kašny v rohu jihovýchodním a jihozápadním byly postaveny až v letech 1832-3 plzeňským kameníkem Krásným. Jejich architektura měla ráz doby pozdně empírové.⁸ Jednalo se o jehlancové stély s amforami, z nichž tryskala voda.⁹ Ke čtyřem dosavadním kašnám na náměstí přibyly tehdy tři další: jedna mezi bývalým divadlem a kasárnami, druhá poblíž hostince „U Karlových Varů“, dnes čp. 39 a 40 na

⁶ Jaroslav Douša (autorský kolektiv), Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost, *Lidové noviny*, 1. vyd., Praha 2004, s. 53-54

⁵ Karel Nováček a Radek Široký (red.), *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie XIV.*, Západočeské muzeum v Plzni, vyd. 1., Plzeň 1998, s. 13;

Macháček uvádí rok 1565, avšak podle zápisu měla být práce provedena až v následujícím roce 1566

⁷ Ladislav Lábek, *Potulky po Plzni staré i nové. 1., Poloha a útvar města i náměstí zvláště. V Plzni*, Společnost pro národopis a ochranu památek, 1930, s. 26;

Socha rytíře na sloupu byla známa pod pojmenováním Žumbera. Dnes je umístěna na tzv. Císařském domě v sousedství radnice.

⁸ Tamtéž, s. 27

⁹ Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918. Vyd. 1. V Plzni: Západočeské nakladatelství, 1967., s. 51

Palackého náměstí, a třetí před hostincem „U Císaře rakouského“ (dnes hotel Slovan).¹⁰ Žádná z původních kašen na plzeňském náměstí se nedochovala.

2.2. Objevené základy renesančních kašen

V roce 2006 byl proveden archeologický výzkum v souvislosti s první etapou rekonstrukce plochy náměstí Republiky v Plzni. V severovýchodním koutu náměstí byla odkryta podstatná část půdorysu velké renesanční kašny. Po několik staletí ji zdobila soška rytíře zvaná Žumbera, která je dnes umístěna na Císařském domě vedle radnice. Její poloha byla archeologům ze Západočeského institutu pro ochranu a dokumentaci památek (ZIP o.p.s.), kteří výzkum prováděli, známa již před zahájením výzkumu. Teprve však pokračující stavební práce umožnily téměř úplné odkrytí základů. Ty byly dále zakonzervováním zachovány pod novou dlažbou. Rozsah výzkumu výrazně vzrostl kvůli nečekaným objevům a byl o dva měsíce prodloužen. Šlo o pozůstatky významných renesančních veřejných staveb, které stály v severní části náměstí.

Centrální 1,6 hektarové náměstí v Plzni bylo vydlážděno italským křemenem porfyrem do listopadu 2007.¹¹

¹⁰ Václav Čepelák (autorský kolektiv), *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*, Vyd. 1., Západočeské nakladatelství, Plzeň 1967, s.59

¹¹ ZIP (Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek), *Archeologové objevili na náměstí kašnu*, dostupné na: <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?archeologove-objevili-na-namesti-kasnu>

3.1. Soutěž na výstavbu nových kašen

Náměstí Republiky je součástí městské památkové rezervace, za kterou bylo historické jádro Plzně prohlášeno v roce 1989. Od roku 1990 probíhá intenzivní obnova historického jádra. Samotná obnova náměstí vychází z výsledků architektonické soutěže uspořádané v roce 1992. Na základě jejích závěrů byla v roce 1993 vypracována a projednána studie rekonstrukce náměstí a následně v roce 1996 dokumentace pro územní řízení.¹²

Usnesením zastupitelstva města Plzně ze dne 11. prosince 2003 byl schválen Program rozvoje města Plzně. Mezi tři hlavní pilíře rozvoje Plzně bylo zařazeno též zlepšování vnitřního prostředí města. Plzeň tím měla změnit přežívající image nezajímavého města a výrazně zvýšit svou atraktivitu, stát se zajímavou pro návštěvníky a příjemnou pro své obyvatele. V oblasti - „Obyvatelstvo, suburbanizace, vnitřní prostředí města“, bylo jako jeden z nejdůležitějších projektů uvedena realizace kašen na Náměstí Republiky.¹³

Rada města Plzně vyhlásila dne 18.12. 2003 veřejnou dvoukolovou architektonicko-výtvarnou soutěž. Předmětem této soutěže bylo zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení tří kašen, které by byly umístěny v jihozápadním, jihovýchodním a severovýchodním rohu centrální plochy Náměstí Republiky. Toto základní umístění kašen vyplývá z vítězného návrhu architektonické soutěže na řešení rekonstrukce náměstí Republiky, konané v roce 1992. Vítězný projekt zpracoval Atelier Soukup.¹⁴

Návrh rekonstrukce plzeňského náměstí vycházel z myšlenky obnovy tradičního historického prostoru, který se dochoval do dnešní doby jako výsledek historického vývoje. Jeho hlavní devizou je monumentalita, založená na kontrastu rozlehlosti plochy náměstí a výrazné vertikality kostela sv. Bartoloměje, podpořen kulisou kvalitních historických objektů po celém obvodu náměstí. Hlavní rehabilitační snaha je vedena směrem k obnově kamenného

¹² Milan Svoboda, *Nové kašny na historické náměstí v Plzni*; (osobní texty Ondřeje Císlera)

¹³ Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, *Zastupitelstvo města Plzně dnes schválilo realizaci kašen, Plzeň* (Tisková zpráva), Plzeň 2007; (dostupné na: http://ukr.plzen.eu/files/ukr/pdf/TZ-Kasny_na_nam_Republiky.pdf)

¹⁴ Autoři vítězného návrhu jsou Ing. arch. Soukup a Ing. arch. Ulč (spolupráce AVE Architekt a.s. s Ateliery Soukup a D-Projekt);

Nesoulad mezi významem plochy a jejím vzhledem byl důvodem, proč se od šedesátých let 20. století konala řada různých architektonických soutěží na úpravu náměstí, při kterých se myšlenka obnovy kašen občas mihla. Žádný z návrhů ovšem nenalezl takovou míru všeobecného srozumění, aby došlo k realizaci. Teprve soutěž v roce 1992 nalezla řešení, vhodné do městské památkové rezervace, kterou bylo historické jádro města Plzně prohlášeno v dubnu 1989.

povrchu a k dotvoření úrovně lidsky vnímatelného horizontu náměstí realizací vodních prvků – kašen.¹⁵

Podle záměru řešení se jednalo o soutěž v prvním kole ideovou, ve druhém projektovou, která měla vyhledat nejlepší projektové řešení pro realizaci kašen. Podle okruhu účastníků šlo o soutěž v prvním kole veřejnou anonymní a v druhém kole neanonymní, spojenou s obhajobou navrhovaných řešení.

Soutěž byla vyhlášena dne 19.5. 2004 a hodnotící zasedání poroty se konalo v prvním kole ve dnech 3. – 4. září 2004, ve druhém 10. – 11. února 2005. Do soutěže odevzdalo návrh 42 soutěžních týmů. Soutěžní podmínky nesplnilo 14 soutěžních návrhů. Celkem bylo posuzováno 28 soutěžních návrhů. Byly zastoupeny všechny směry řešení: geometrické i figurální, abstraktní i realistické.¹⁶ Vítězný projekt pod anonymním číslem 15, patřil architektovi Ondřeji Císlerovi. V závěru prvního kola porota na soutěžním návrhu ocenila monumentální (velikosti náměstí přiměřené) abstraktní využití atributů městského znaku se zajímavým materiálovým a barevným řešením, s využitím klasických forem těles kašen. Velmi dobrou úroveň měla také i textová část návrhu.¹⁷ Ve druhém kole měl každý soutěžní tým k dispozici třicet minut na představení svého návrhu, nejen z architektonického výtvarného hlediska, ale i z pohledu technických a provozních detailů. Druhých třicet minut bylo věnováno dotazům jednotlivých porotců a odborných znalců. Císlerův návrh vyhrál devíti body a byla mu udělena cena 100 000,- Kč. Druhá cena nebyla udělena. Dva soutěžní týmy umístěné na třetím místě obdržely ceny ex equo ve výši 80 000,- Kč.

Porota také upozornila na určité závěry, jež vyplynuly z některých projektů, neboť v sobě skrývají velmi cennou informaci k celkovému pojetí obnovy náměstí. Nevycházející z obnovy kašen jakožto utilitárních zařízení poskytujících v době před zásobováním města užitkovou vodou obyvatelům a umožňujícím z tohoto důvodu vzájemné setkávání; jde o obnovu setkávání, potřebu společenství. Dílo by mělo podstatně odrážet společenské změny na konci 20. a počátku 21. století! Tak jako byly kašny a stavby na náměstí, jakož i náměstí sama jako urbánní prostor především pro život, a to prostorem užitkovým

¹⁵ Kubalová, *Veřejná dvoukolová architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na nám. Republiky v Plzni* (Tisková zpráva), Plzeň 2004; (dostupné na: web.plzen.eu/public/ba/cb/f6/25944_55604__10.doc)

¹⁶ Kubalová, *Veřejná dvoukolová architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na nám. Republiky v Plzni* (Tisková zpráva), Plzeň 2004; (dostupné na: web.plzen.eu/public/ba/cb/f6/25944_55604__10.doc)

¹⁷ *Veřejná architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na náměstí republiky v plzni* (Protokol o průběhu), Plzeň 2005, s. 16; (dostupné na: www.cka.cc/prilohy/kasny_protokol.doc)

s estetickými parametry, měla by i nová koncepce sledovat podobné pojetí a nekonzervovat minulost za každou cenu, neusilovat o násilnou snahu znovu „vytvořit minulost“ současnými prostředky, což některým soutěžícím zjevně působilo potíže. Podle poroty řada návrhů setrvala u prostředků více či méně tradičních, které však už nejsou dostatečně věrohodné. Jen výjimečně se objevuje snaha překročit „očekávaný“ rámec a pokusit se hledat výrazové prostředky současné.¹⁸

Porota u závěrečného hodnocení konstatovala, že vítězný návrh nejlépe splnil zadání a vyhověl všem hodnotícím kritériím stanoveným pro druhé kolo soutěže. Porota vysoce ocenila zejména skutečnost, že autor se úspěšně vypořádal s náročným historickým kontextem náměstí a vytvořil zde prostorové, hmotné objekty kašen a symbolických soch plnících zároveň funkci chrličů vody. Jejich lapidární objemy spojují sochařský a architektonický přístup a nápaditým způsobem propojují současnost s tradicí. Tato návaznost je zřejmá z odkazu na abstrahované symboly městského znaku – heraldické figury velblouda, chrtice a anděla, revokací tradice monumentálních odlitků realizovaných ve Škodových závodech či opakováním principu černé a zlaté barvy uplatněné na mariánském morovém sloupu. Autor volil promyšlené tvarové a materiálové řešení, které je elegantní. Zlacení podtrhuje výjimečnost děl, kvalitu jejich povrchu a invenčním způsobem pracuje s proměnlivostí světelných a optických kvalit. Působivost děl tak neztrácí na své atraktivnosti ani v noci či v zimě, kdy jsou kašny vyřazeny z provozu a plní funkci monumentálních dominant nároží náměstí. Významná je též skutečnost, že navrhované objekty spolu vzájemně komunikují a vůči gotické katedrále přitom zůstávají v subdominantním postavení.

Porota ocenila, že autor vítězného návrhu se nejlépe ze všech soutěžících dokázal vyrovnat s již danou podobou dláždění a svůj záměr citlivě integroval do uvažovaného porfyrového povrchu.

Porota konstatovala, že vítězný návrh je zároveň i návrhem realizačně nejlacinějším, jednoduše realizovatelným a provozně nenáročným, což potvrdily shodně i expertizy přizvaných znalců poroty. Návrh nenárokuje složité a drahé technologické servisní zařízení. Profesionální prezentace návrhu porotu přesvědčila o reálnosti jeho dalšího rozvoje směrem k realizaci.

¹⁸ *Veřejná architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na náměstí republiky v plzni* (Protokol o průběhu), Plzeň 2005, s. 17-18; (dostupné na: www.cka.cc/prilohy/kasny_protokol.doc)

Porota byla přesvědčena o tom, že vítězný návrh obohatí plzeňské náměstí o současné dílo na úrovni dnešní doby, které je kvalitní, osobité a svým způsobem ojedinělé a které bude dobrou vizitkou města i krokem k rehabilitaci a oživení tohoto výsostného veřejného prostoru.¹⁹

3.2. Projednání výsledků soutěže a veřejná diskuze

Po vyhlášení výsledků proběhla veřejná diskuze k vítězným návrhům v médiích. Obecně se objevily negativní reakce laické veřejnosti a proti nim většinou kladná hodnocení odborníků na architekturu a umění.²⁰

V dubnu 2005 proběhla veřejná výstava všech soutěžních návrhů na Náměstí Republiky. Součástí výstavy byla písemná anketa s otázkou k vítěznému návrhu. Stejná anketa proběhla na internetových stránkách města. Na výstavě bylo odevzdáno 2399 anketních lístků, v odpovědích převažoval negativní postoj k vítěznému návrhu (83,2 %). V internetovém hlasování na webových stránkách města bylo zasláno 982 hlasů, výsledek hlasování byl mírně ve prospěch vítězného návrhu (49 %).²¹ S anketami Autor kašen nesouhlasil, podle něj má demokracie jiné nástroje jak tuto věc rozhodovat, a to jsou právě soutěže. Z důvodu, že se jedná o vysoce specializovanou, odbornou záležitost. Císler vedl i debatu s odborníky ze sociologie a řekl k tomu: „*Přijde mi konkrétní podoba ankety dost pokleslá. ...*

¹⁹ *Veřejná architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na náměstí republiky v plzni* (Protokol o průběh), Plzeň 2005, s. 22; (dostupné na: www.cka.cz/prilohy/kasny_protokol.doc)

²⁰ *Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, Zastupitelstvo města Plzně dnes schválilo realizaci kašen* (Tisková zpráva), Plzeň, 2007;

(dostupné na: http://ukr.plzen.eu/files/ukr/pdf/TZ-Kasny_na_nam_Republiky.pdf)

²¹ *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni, 2005;* (materiály od projektu EU Plzeň 2015)

*Záleží na způsobu provedení sociologického průzkumu, na jakou skupinu lidí se zaměříte, jak to připravíte, jakým způsobem položíte otázky. Výsledky pak mohou být diametrálně odlišné.*²²

V názorech na kašny se nerozcházela jen veřejnost, jednotní nebyli ani politici v klubech zastupitelstva a památkáři. Debata na zastupitelstvu se mimo jiné točila kolem toho, zda je možné na historické náměstí, jež patří do památkové zóny, umístit tak moderní objekty. Další připomínky se týkaly především využití zlata jako materiálu na povrchu chrličů, měřítka chrličů a proporcí. Například člen odborné výběrové komise Jiří Kotalík, bývalý generální ředitel Národního památkového ústavu, vítězný návrh kašen vyzdvihuje a oceňuje. Památkář plzeňského památkového ústavu a zastupitel města Petr Domanický zase s vítěznou podobou kašen nesouhlasil, odmítavě se předběžně vyjádřila i vědecká rada Národního památkového ústavu.²³ Na projektu byly na dlouhou dobu zastaveny schvalovacími procesy. Zastupitelstvo nakonec zadalo autorovi projekt včetně všech výkonových fází s tím, že dohledem nad celým procesem bude pověřena pracovní skupina, složená ze zástupců města, soutěžní poroty, památkářů a odborníků. Schválení výsledné realizace, a závěrečných výkonových fází dokumentací zadání stavby podléhalo schválení zastupitelstva na podkladě doporučení pracovní skupiny. Projekt prošel poměrně složitým vývojem a dílčími změnami. Autor zmenšil měřítko chrličů, přemodeloval chrlič kašny Chrtice a navrátil původní tvary nádob z prvního kola soutěže. Dále debata o použití zlata, jako materiálu na povrchu chrličů, došla k oboustranné přijatelné dohodě, neboť materiálové řešení vychází z materiálů na náměstí již přítomných, konkrétně na morovém sloupu – zlato a černý kámen.²⁴

S instalací kašen město začalo v květnu 2010, výroba samotných kašen počala však již v srpnu 2008. Samotné osazení si vyžádalo minimální zásahy, neboť se s instalací počítalo již při rekonstrukci náměstí v roce 2007 a město nechalo připravit potřebné technologické zázemí.²⁵

²² Adam Gebrian, *Bourání s Ondřejem Císlerem (hča)*, dostupné na: http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538 (zvukový záznam)

²³ Veřejná architektonická soutěž, *Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, 2005; (materiály od projektu EU Plzeň 2015)

²⁴ Ondřej Císler, *Projekt tří kašen pro náměstí Republiky v Plzni* (Průvodní zpráva), Plzeň 2006; (Císlerovy osobní texty)

²⁵ *Plzeň ve čtvrtek večer spouští nové kašny na náměstí*, dostupné na: <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?plzen-ve-ctvrtek-vecer-spousti-nove-kasny-na-namesti>

4. Odhalení kašen

Ke slavnostnímu spuštění kašen Anděla, Chrtice a Velblouda došlo ve čtvrtek 29. července 2010 večer. Dílům požehnal i generální vikář plzeňské diecéze Mons. Robert Falkenauer. Kašny se uváděly do provozu postupně a u každé návštěvníky čekalo taneční vystoupení v různém stylu, které spojuje motiv vody. Oficiální zahájení začalo krátce po půl deváté před kašnou Anděl, v blízkosti radnice. Zde stálo 4x5 metrů velké podium, které bylo stejně vysoké dvě černé nádoby. Na něm proběhlo balet Labutího jezera. Dále následoval moderní tanec s názvem Vltavská u kašny Velbloud. Vystoupení zakončili tanečníci ve stylu street dance u Chrtice. Po každém vystoupení proběhlo žehnání a nakonec začala z kašny chrlit voda.

Autor plzeňských kašen architekt Ondřej Císler k zahájení jejich provozu řekl: „*Pocituji obrovskou vděčnost všem, kteří vznik tohoto díla umožnili, ať už se to týká politiků, úředníků města, spolupracovníků i mé rodiny. Sám bych kašny nikdy nepostavil. Odměnou je mi radost, kterou mi řada lidí v souvislosti se vznikem kašen projevuje. Kašny vstupují do velice choulostivého období "dětství", kdy bude potřeba je chránit, napravovat jejich eventuální nedostatky, a kdy si na ně i jejich přívrženci, včetně mne, budou muset zvykat. Nově vzniklý dům nebo umělecké dílo ve veřejném prostoru vždy do svého kontextu nejprve vrůstá, sžívá se s ním a odhaluje svou povahu i působnost. Doufám, že kašny budou dlouhou dobu pro Plzeň zdrojem potěšení a inspirace, podnětem k zamyšlení a přesahu tak, jak jsem to ve svém návrhu zamýšlel. Doufám, že se nakonec stanou i symbolem tolerance pro ty, kterým jejich výraz zcela nevyhovuje. Kašny jsou odvážným krokem do budoucna.*“²⁶

²⁶ Lada Pešková, *Plzeň představila nové kašny na náměstí*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=8917>

5. Vývoj tvorby návrhů kašen

Podle architekta Ondřeje Císlera je náměstí v Plzni krásný prostor a zasluhuje si přítomnost monumentálních soch.²⁷ Císler nechtěl dělat dělat historizující věc, každá doba má přinášet svůj vlastní výraz a má hovořit o svém vlastním duchu, nikoliv o duchu minulých.²⁸ Měl v úmyslu udělat kašny v pravém slova smyslu. Nikoli jen nějakou vodní atrakci nebo vymýšlet novou formu. Chtěl původní formu naplnit novým způsobem. Dalším impulzem bylo uvědomění si monumentality založení měřítka, obrovské rozlohy náměstí, a velikosti jedné z nejvyšších kostelních věží ve střední Evropě. Vznešenost tohoto prostoru byla jeho hlavní inspirací.²⁹

Císler popsals vývoj návrhů plzeňských kašen tak, že na počátku byla intuitivní snaha o přidání další jakési vrstvy, dalšího vymezení vnitřního prostoru náměstí. Ta měla být reprezentována použitím stěn a velkých vodních ploch v úrovni dlažby. Promítaly se zde úvahy o sošném geometrickém řešení, podložené řadou skic. Komunikativnost architektury, sémantika, hledání jazykových jednotek, trópů – pramen, ostrov, most, vodní brána, vodní altán, Mojžíšova hůl – skála. Ondřej Císler hledal se vztah těchto jednotek k místu a postupem času došlo k opouštění mytologické polohy.

Byly tu i úvahy o lineárním geometrickém řešení v širší ploše v úrovni dlažby na bázi kovových roštů a trysek. Problém však byl v půdorysném vymezení takového řešení. Později se rozvíjela i vize mohutných, nečekaných, „Mojžíšovských“ proudů vody, obrovských petrifikovaných zvířat, zavržení zdí a roštových konstrukcí v úrovni dlažby. Mělo jít o nadsázku. Nakonec přišla myšlenka přidání nádob.

Během následujícího rozvíjení této koncepce se architekt dále soustředil i na podporu ominózní, monumentální a monolitické povahy kašen. Kašna Chrtice byla přemodelována a dále abstrahována. Došlo k doladění chrličů a celkovému ověření modelů v poměru 1:50. Bylo např. zjištěno, že není možné zmenšovat rozměry chrličů, aniž by se zcela ztratili jejich harmonické začlenění do měřítek okolních staveb. Změn doznaly i nádoby kašen.³⁰

²⁷ Ondřej Císler, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8

²⁸ *Kultura.cz* (rozhovor s Ondřejem Císlerelem), dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1183619616-kultura-cz/211562228000003/obsah/141847-portret-architekt-ondrej-cisler/>

²⁹ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

³⁰ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

Během samotné realizace architekt Ondřej Císler spolupracoval se svým pracovním týmem, který tvořil David Blahout, Jakub Vlček, Juraj Smoleň, Ondřej Dušek, Pavel Hošek a Michal Blažek.

6. Popis a materiálové řešení

Architektonický zásah je zde redukován na adici sochařského prvku a potvrzuje koncepci rekonstrukce náměstí. Využívá stávající prvky vybavení jako jsou lavičky, litinové prvky kromě řetězů, které zásadně odmítá. Dlažba probíhá téměř bez přerušení v plné ploše pod kašnami. Žádná z kašen nepřevyšuje stávající morový sloup. Půdorysné umístění nepřekračuje stopu zadání.³¹ Kašny jsou dobře viditelné z jednoho konce náměstí na druhé. Definují výrazně své vlastní podprostory v rozích náměstí (a to i v zimním období, kdy jsou mimo provoz). Přesto není objem pevných částí kašen větší než objem přítomné vody. Otázka tohoto poměru Ondřeje Císlera zajímala během celé práce.³²

Kašny se skládají ze dvou základních částí. Z chrliče, jehož výška se pohybuje kolem čtyř metrů, a z mísy, do níž padá voda. (z německého Wasserkasten – nádoby na čistou vodu, mísy.) Nádoby se sice formálně odlišují, ale vesměs mají přesně provedené geometrické tvary - eliptické, kruhové, čtvercové.

V nočních hodinách je dopadající voda do bazénku osvětlena podvodním reflektorem a v dlažbě je instalováno osvětlení plastiky.³³ Koncepce osvětlení těží z bohaté hry odlesků vody a zlata, z měkkých kontur broušeného mramoru. Barevnost osvětlení odpovídá celkovému teplému barevnému řešení náměstí. Barva světla se vždy shoduje s barvou osvětlovaného objektu, proto jsou chrliče osvětleny teplým žlutým světlem „čočkami“ zespoda z dlažby. Voda v nádobách je prosvětlena zevnitř. Samotná litinová hmota chrličů je ochráněná pokovením a vyznačuje se vysokou trvanlivostí. Proti agresivnímu ptačímu trusu je povrch ochráněn umístěním magnetů pod vodorovné vrchní povrch chrličů.³⁴

Kašny jsou v provozu od dubna do října a jejich osvětlení se odvíjí od denního světla v určitém ročním období. Ondřej Císler navrhnul i laminátové kryty na nádoby, které mají zajistit jejich každoroční ochranu v zimním období.³⁵

Anděl je postaven jako menší partner morového sloupu na severním konci náměstí, je tvořen postavou ve tvaru řeckého písmene τ (tau) a chrlí vodu (křídla) do dvou kulatých

³¹ Ondřej Císler, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8

³² citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

³³ Martin Dvořák, *Návrh provozního řádu souboru technologie venkovních kašen (Anděl Velbloud, Chrtice)*, (Provozní řád), Hradec Králové 2010, s. 4; (Císlerovy osobní texty)

³⁴ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

³⁵ Konečné celkové náklady na zhotovení kašen včetně speciálních nanotechnologií chránících jejich povrch činily 26.590.200 korun, včetně DPH. Jejich zhotovitelem byla společnost SWIETELSKY stavební s.r.o.

misek na stranách. Velbloud je rozkročen nad čtvercovou nádrží v jihovýchodním rohu, tvoří zde malou subdominantu diagonálně proti čtverci morového sloupu, jako označení na kartě. Chrtice pak v sedě hlídá živý jihovýchodní roh náměstí a chrlí vodu do oválné mísy.³⁶

Jedním z potvrzení volby materiálu byla i skutečnost, že byly takové, které jsou na náměstí alespoň barevně přítomné. Kromě řady dalších zdobných prvků stojí na vrcholu morového sloupu zlacená Mariánská socha. Celý sloup je sice z pískovce, ale jeho povrch je dnes úplně černý .

Architekt Ondřej Císlar chtěl od počátku použít tmavý, černý kámen. Uvažoval nejprve o prachatickém dioritu. Ale ukázalo se, že dnes už z něj není možné bloky vylomit, protože je lom zavřený. Hledal i jiné druhy. Následovaly peripetie s umělým kamenem, od kterého se upustilo. Postupně se dospělo k závěru, že je zapotřebí tvrdý kámen, například právě žula.³⁷ Trvanlivost umělého kamene je ve srovnání s žulou vždy menší, kvalita žulového výrobku bude vždy vyšší. Nutno podotknout, že černé umělé kameny se u nás provádějí z plnicích materiálů na vápencové bázi, které mají samy o sobě menší trvanlivost, než jakákoliv žula, pojiva jsou rovněž vždy náchylná k degradaci, tento materiál je tedy s trochou nadsázky řečeno „předurčen k rozpadu“.³⁸ Nejbližší ložisko černé žuly je v Norsku, ale tamní kameny jsou příliš malé. V Zimbabwe mají trh plně obsazený. Nakonec se tedy ukázalo, že jediným místem, kde lze takto velké bloky vylomit, opracovat a vyrobit z nich monolitické nádoby, je Čína. Správnost volby potvrzuje samotný materiál: je homogenní, tvrdý a dobře opracovatelný.³⁹ Pro architekta nepředstavovala skutečnost, že materiál není místní, překážku. „Ekologický sentiment“ nebo vztah ke krajině, k níž se má člověk materiálově upínat, necítil. Když stavěli Egypťané pyramidu, neváhali kámen převážet v jejich měřítku a při jejich možnostech z nepoměrně větší vzdálenosti. Dnes se náklad přepraví lodí v kontejneru, což je naprosto standardní metoda při realizaci projektu. Hlavním argumentem je hledání nejvhodnějšího kamene. Z historického pohledu je časté, že se už od dob gotiky či renesance z Itálie importovaly mramory do Čech. Bořily se stavby, kradly se ušlechtilé kameny a materiály. Ty převážely se jinam, kde se z nich stavěly budovy nové. Zmiňme například

³⁶ Ondřej Císlar, Tři kašny na náměstí Republiky v Plzni, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 61

³⁷ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

³⁸ Ondřej Císlar, *Otázky ohledně materiálového provedení nádob kašen pro náměstí Republiky*; (Císlarovy osobní texty)

³⁹ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

mauzoleum Gally Placide v Ravenně, které má zastropení z Istrie a mozaiky a obklady z kamene odvezeného z istambulské Hagia Sofia. Příkladů by se dalo najít nepochybně více.⁴⁰

Aplikace zlaceného povrchu na sochařsky modelovaný a cizelovaný plášť chrličů z litého bronzu vychází z tradičního řešení pokrývání významných částí nebo celků staveb a sochařských děl zlatými plátky sahajícími hluboko do historie. Jedno z nejstarších použití této technologie nalezneme již ve starém Egyptě (např. luxusní pohřební výbava faraona Tutanchamona). Další významnou kulturou používající zlatých plátků pro svá nejvýznamnější sochařská díla bylo antické Řecko, v kombinaci s jinými materiály sochaři vytvářeli exklusivní realizace (např. Feidias – Athena Parthenos). V období gotiky můžeme nalézt nejkrásnější příklady použití větších ploch zlacení plátkovým zlatem na nejvýznamnějších památkách nejen například ve Francii (Paříž – Sainte Chapelle), ale i v Čechách (např. Theodorik – Kaple svatého Kříže na Karlštejně). Další zajímavé příklady exteriérových aplikací zlacení nabízí buddhistická Asie, kde můžeme vidět velké množství zlacených chrámových architektur (např. Shwedagon Paya – Barma). Z těchto několika příkladů je patrné, že zlacení povrchu plátkovým zlatem je historicky doložená technika, používaná na exklusivní umělecké realizace určené pro významné prostory, mezi které bezesporu patří i náměstí Republiky v Plzni. Historický kontext náměstí, spolu se sochařsky modelovanými objekty monumentálních odlitků kašen, které jsou zároveň symbolickými sochami, je podtržen zlacením, které dodává tomuto výsostnému prostoru novou noblesu.⁴¹

Koncepce barevné struktury zlaceného povrchu navazuje na historické realizace obdobných příkladů, ale místo klasického monochromatického zlatého povrchu, je obohacena o použití legovaných různě odstínovaných plátků zlata, které na povrchu vytváří strukturu s barevnými efekty, které se budou ušlechtilým stárnutím povrchu a celých kašen ještě prohlubovat, což je součástí této koncepce zahrnující patinu stáří, která je neoddělitelnou součástí díla.⁴²

Ve spodních partiích chrličů jsou použity druhy plátkového zlata legované větším množstvím obecných kovů a to tedy znamená plátků, které jsou opticky barevně tmavší (těžší). Směrem vzhůru k vrcholu ústí chrličů se v optickém členění plochy zvyšuje podíl ryzího zlata v pokládáných plátcích až k čistému ryzímu kovu. Tato idea má svůj inspirační

⁴⁰ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na:

<http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁴¹ David Blahout, *Projekt povrchové úpravy kašen, Náměstí Republiky, Plzeň*, Praha 2007, s. 4; (Císlery osobní texty)

⁴² Tamtéž, s. 4

zdroj v buddhistické chrámové architektuře a sochařské, kde jsou věřícími postupně pokládány přes sebe zlaté plátky na povrch stúpy nebo sochy v rámci jejich modliteb a tento proces vytváří na povrchu oblasti s různě starým plátkovým kovem a tudíž s odlišnou barevnou tonalitou (např. posvátný viklan Kyaiktiyo – Barma).⁴³

Právě kombinace architektonického řešení, sochařsky modelovaného povrchu a různých jemně odstíněných barevných kvalit 24 karátového zlata, nám dává velkou škálu světelných a optických vjemů, kterými jsou kašny na náměstí republiky obdarovány.⁴⁴ Jejich zlacení včetně technologické přestávky trvalo devět měsíců. Použilo se při něm sedm druhů (barev) plátkového zlata – povrch tvoří kombinace různě barevných plátků o rozměru 80 krát 80 milimetrů. Na pozlacení všech tří chrliců se spotřebovalo asi 720 gramů zlata. Různobarevné plátky zlata vytváří strukturu s různými barevnými efekty, které se budou postupem času dál měnit. Patina a stárnutí jsou neoddelitelnou součástí celého díla.⁴⁵

Toto materiálové řešení používající různých jemných odstínů barevnosti plátkových kovů, navíc umožňuje pozdější restaurátorský zásah v případě poškození povrchu zlacení.⁴⁶

⁴³ David Blahout, *Projekt povrchové úpravy kašen, Náměstí Republiky, Plzeň*, Praha 2007, s. 4; (Císlery osobní texty)

⁴⁴ Tamtéž, s. 5

⁴⁵ *Město Plzeň*, dostupné na:

<http://www.plzen2012.cz/index.php?goto=text&sekce=UTcFZSWn&tid=cbhvC1WR&lng=cz>

⁴⁶ David Blahout, *Projekt povrchové úpravy kašen, Plzeň*, Praha 2007, s. 4 - 5;

(Císlery osobní texty)

7. Znakovost a heraldické znaky města

I přesto, že kašny působí velmi abstraktně, mají reálný základ. Jejich podoba volně navazuje na jedno ze zadání soutěže, tedy možnost využití heraldických znaků města Plzně. Každá z trojice kašen interpretuje jeden motiv znaku: Velblouda, Chrtici a Anděla. Řešení však není popisné, doslovné, využívá současný výtvarný jazyk s důrazem na přirozenou krásu, eleganci a “magii” použitých materiálů. Chrliče jsou abstrahovanými sochami, nesoucími výraznou gesci tak, aby byly jasně čitelné a zapamatovatelné. Tvary chrličů by měly být vnímány jako převažující v širším měřítku zejména při konfrontaci dvou kašen, při bližším kontaktu s chrličem převládá krása a charisma zlata, kamene a vody.⁴⁷

Kromě měřítka (viz kapitola: Charakter, prostor, měřítko) architekta Ondřeje Císlera během tohoto projektu velmi zajímala i znakovost. V době, kdy pracoval na návrzích kašen, četl esej italského prozaika, estetika, sémiologa a literárního vědce Umberta Eca *K znakovosti architektury: jak expozice vystavuje sebe samu*, kterou také přeložil a byla publikována v odborném periodiku. Text pojednává o tom, jak věci samy sebe označují.⁴⁸ Eco vnímá architekturu a design jako nástroj ke komunikaci, jsou zprávou, jejíž jednotlivé části dohromady naplňují podvojný akt jakékoli komunikace, konotaci a denotaci. Slovo či fráze může něco popisovat (denotace). Například výraz „měsíční svit“ jednoznačně znamená světlo, které odráží satelit země. Zároveň má ale širší konotace závislé na historickém období a vzdělání osoby, která komunikuje či přijímá zprávu, ve které je výraz obsažen. ...Mluvíme-li o architektuře, nejprve se zdá, že nám základní funkce každého prvku zabraňuje v tom, abychom na něj nahlíželi jako na zprávu či komunikační médium ...; pokud architektura komunikuje, činí tak formou symbolu. ...Mimo to je architektonický produkt jen jakýmsi mechanismem, který nabízí svou funkci a působí na uživatele pouze jako podnět, který vyžaduje behaviorální odezvu: schodiště, které se skládá z jednoho stupně za druhým, neumožňuje člověku, aby šel rovně, ale nutí ho, aby stoupal. Podnět není symbolem; podnět působí přímo na fyziologické úrovni a nemá co do činění s kulturou.⁴⁹ Umberto Eco

⁴⁷ Ondřej Císlar, Projekt tří kašen pro náměstí Republiky v Plzni (Průvodní zpráva), Plzeň 2006; (Císlarovy osobní texty)

⁴⁸ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na:

[http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=;](http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=)

článek byl publikován in: Umberto Eco, *K znakovosti architektury: jak expozice vystavuje sebe samu*, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 59-60

⁴⁹ Umberto Eco, *K znakovosti architektury: jak expozice vystavuje sebe samu*, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 59

zaznamenal ve své eseji i pohled Rolanda Barthes v práci *Elements of Semiology / Prvky sémiologie*. Jak Barthes píše, jakmile se dá říci, že existuje nějaká společnost, každé využití se v ní zároveň stane znakem tohoto využití. Schodiště se pro každého stane konvenčním znakem popisujícím stoupání, ať už po daném schodišti někdo stoupá či ne. Známa spojitost mezi formou a funkcí zpravidla znamená toto: forma objektu musí zásadně a jednoznačně vypovídat o funkci, pro kterou byl objekt navržen, a že člověk je stimulován k využití této funkce pouze pokud popisuje objekt tuto funkci jednoznačně. Architektonický produkt se chová jako podnět pouze tehdy, když nejdříve působí jako znak. Objekt je tedy označovatelem, popisujícím přesně a konvenčně označované, tedy svou funkci.

Tato neustálá oscilace mezi primární funkcí (konvenční využití objektu nebo jeho nejpřímější, nejelementárnější význam) a sekundárními funkcemi (jeho odvozené významy založené na kulturních konvencích a mentální a sémantické asociace) formují objekt jako systém znaků, jako zprávu. Dějiny architektury a designu jsou dějinami dialektiky mezi těmito dvěma funkcemi.⁵⁰ Dále Eco ve své eseji píše, že architektura současných expozic je využívána k tomu, aby vyvolávala symbolické významy a minimalizovala primární funkci. V případě expozice je architektura postavena na principu nejdříve zpráva, pak funkce; nejdříve smysl, potom podnět. Co z toho vyplývá: v expozici nevystavujeme objekty, ale samotnou expozici. Základní ideologií expozice je to, že balení je důležitější než produkt. Což znamená, že budova a objekty v ní by měly komunikovat kulturní hodnoty, obraz civilizace.⁵¹

Jak už bylo výše napsáno, plzeňské kašny jsou pojaty jako monumentální, abstraktní sochy, které odpovídají duchu současné doby, ve světě i u nás bychom našli celou řadu analogických řešení, uměleckých děl ve veřejném prostoru. Dílo se zcela vědomě řadí do vývojové větve evropského minimalismu, navazuje na práce takových mistrů, jako jsou Peter Eisenmann, R. Serra, O.H. Hayek, E. Chillida či u nás A. Veselý a M. Jetelová.⁵² Tento minimalistický výraz byl zvolen ve smyslu současné tendence stírání hranic mezi sochařstvím a architekturou. Je posazen mimo čas, aby vydržel.⁵³ Ondřeje Císlera zajímal abstraktní znak a jeho působení. Stejně jako působení tří znaků najednou v prostoru města. Proto je důležité, že je na kašny vzájemně vidět. Nejde pouze o výškovou kadenci (viz kapitola: Charakter, prostor, měřítko), podle architekta mezi sebou vytvářejí jakési silové pole. Z každého místa

⁵⁰ Umberto Eco, K znakovosti architektury: jak expozice vystavuje sebe samu, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 59-61

⁵¹ Tamtéž, s. 61

⁵² Ondřej Císlar, *Projekt tří kašen na Náměstí Republiky v Plzni* (průvodní zpráva), 2006

⁵³ Veřejná architektonická soutěž, *Kašny na Náměstí Republiky v Plzni* (Autorská zpráva), 2005, s. 8

jsou vidět minimálně dvě. Tři kašny tvoří jeden celek. Znaky jsou záměrně voleny abstraktně, protože jsou schopné přijímat i různorodé obsahy a významy.⁵⁴ Zároveň však autor chtěl, aby se staly jakýmsi razítkem, se kterým když se lidé setkají, hned poznají, že se jedná o Plzeň. Velká část lidí, kteří jsou dnes vůči kašnám kritičtí, říká: „*A co to teda má jako představovat?*“⁵⁵ *Vědí, že se jim říká Velbloud, Chrtice a Anděl. Ale každý přece ví, že to není velbloud, ale určitá abstraktní figura. Nejde o narativní dílo.*“⁵⁶

Chrtice, která symbolizuje věrnost, byla užívána Plzeňany patrně již v době husitské. Znak má podobu bílé chrtice se zlatým obojkem a kroužkem v červeném poli. Tento znak byl poprvé (je to zároveň nejstarší známé polepšení městského znaku v Čechách) polepšen r. 1433, kdy císař Zikmund na památku úspěšné obrany katolické Plzně proti husitskému obležení udělil městu neobvyklé znamení zlatého velblouda doleva kráčejícího v zeleném poli na jednom děleném štítě. A to na památku toho, že při jednom z výpadů se obráncům podařilo v husitském ležení ukořistit tehdy úplnou vzácnost – dvouhrbého velblouda, kterého kdysi dostali Jan Čapek ze Sán a sirotci darem od polského krále. Tento znak, který vznikl spojením těchto dvou polí na jednom děleném štítě, byl polepšen dále roku 1466. Papež Pavel II. totiž odměnil plzeňské za jejich věrnost v boji proti králi Jiřímu z Poděbrad rozmnožením erbu o dnešní dvě horní pole (papežské klíče a rytíř s polovinou říšského orla). Tato znamení byla umístěna ve čtvrceném štítě jako první a druhé pole, zatímco starý znak tvořil dolní polovici štítu, s velbloudem v třetím a chrticí ve čtvrtém poli. Na pečeti tehdy pořízené vidíme už anděla štítonoše, ale toho si asi Plzeňští přidali na pečeť jen o své újmě jako dekoraci.⁵⁷ To proběhlo při dalším polepšení erbu v roce 1578 papežem Řehořem XIII.⁵⁸ U znaku velkého stojí doleva obrácený zlatý dvouhrbý velbloud ve třetím, dolním pravém, zeleném poli. Ve čtvrtém poli, červeném, je doprava obrácená stříbrná chrtice ve skoku se zlatým obojkem

⁵⁴ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na:

<http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁵⁵ Petr Wolf, Chrtice, anděl a velbloud, *Hospodářské noviny*, dostupné na: <http://hn.ihned.cz/c1-47115150-chrtice-andel-a-velbloud>

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Jiří Čarek, *Městské znaky v Českých zemích*, Praha 1985, s. 297;

Milan Buben, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994, s. 216.: Užívání štítonošů se u českých měst datuje od druhé poloviny 15. století, a to tak, že štítonoš bývá buď jeden, anebo jsou dva. Štítonoše užívají jen města důležitá, a to buď z práva udělení diplomem (Praha, Plzeň), anebo ze zvyku (Slaný). Je-li štítonoš jeden, bývá jím zpravidla anděl, který drží štít před sebou (Plzeň).

⁵⁸ Milan Buben, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994, s. 217

s kroužkem.⁵⁹ Dále pak znak anděla, ten stojí za štítem a znak drží za rohy štítu v zelenavých šatech šedofialovém plášti. Na hlavě má čelenku se zlatým křížem a kolem hlavy svatozář.⁶⁰

8. Charakter, prostor, měřítko

„Náměstí Republiky v Plzni je krásný prostor. Zaslouhuje si přítomnost monumentálních soch. Za nejdůležitější přínos nových kašen považujeme vytvoření a mentální zachycení příběhu, který se zde odehrává v čase.“

(Autorská zpráva)⁶¹

Genius loci (duch místa) je pojem, kterým ve zkratce pojmenováváme charakter určitého místa. Naši předkové tohoto *ducha* považovali za protivníka, s nímž je potřeba dobře vycházet, aby člověk mohl spokojeně žít a bydlet na určitém místě.⁶² V dnešním slovníku má však tento obrat spíš význam specifické atmosféry dané oblasti, než jakési místní ochraňující síly.⁶³ Charakter místa je zároveň obecnějším i konkrétnějším pojmem než prostor. Na jedné straně jím označujeme obecnou celkovou atmosféru, na druhé straně konkrétní formy a podstatu složek, které prostor definují.⁶⁴ Podle Václava Cílka je asi tou nejlepší definicí „ducha místa“ to, že je důvodem, který neumíme pojmenovat, ale kvůli kterému se vracíme.⁶⁵ Plzeň je místem, které má unikátní tradici odléváním obrovských kovových částí, elektráren, strojů, děl atd. Dle architekta kašen, Ondřeje Císlera v tomto smyslu zapadají litinové chrliče do kontextu genia loci.⁶⁶

⁵⁹ Jiří Čarek, *Městské znaky v Českých zemích*, Praha 1985, s. 298

⁶⁰ Tamtéž, s. 298

⁶¹ Ondřej Císlar, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8

⁶² Christian Norberg-Schulz, *Genius Loci: Krajina, místo, architektura*, Praha, 2010, s. 10

⁶³ Tamtéž, s. 10

⁶⁴ Tamtéž, s. 13

⁶⁵ Václav Cílek, *Makom/Kniha míst*, Praha, 2007, s. 10

⁶⁶ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

Pro plzeňské náměstí je typické, že svojí rozlohou překračuje to, co Jan Gehl ve své knize *Život mezi budovami* nazývá *společenské zorné pole*, tedy vzdálenost mezi 70 a 100 metry, kdy je možné s odpovídající mírou jistoty určovat pohlaví, přibližný věk a to, co daná osoba dělá.⁶⁷ Je samozřejmé, že rozloha náměstí tyto míry překračující může mít za následek umrtvení prostoru. S tím se ale úspěšně vypořádává katedrála sv. Bartoloměje, která v prostoru náměstí vytváří „další okraj“ a také trojice nově stojících kašen, které prostor náměstí člení a dávají mu lidský rozměr. „*Vždycky jsem si byl jistý, že chrliče nebudou činit prostor drtivým, jak se spousta lidí obávala, ale naopak náměstí zútulní.*“ řekl Ondřej Císlar v jednom z rozhovorů pro média.

Pro Náměstí Republiky je charakteristické, že potvrzuje to, co Jan Gehl nazývá „efekt okraje“.⁶⁸ Neboli fakt, že „oblíbené zóny pro postávání byly zjištěny podél průčelí v prostoru nebo v přechodových zónách mezi jedním a druhým prostorem, kde je možné vidět do obou prostor současně. Jako zóny pro zastavení byly preferovány (...) hranice prostor a okraje prostor v prostranství.“⁶⁹ Zjednodušeně řečeno lidé zaplňují větší prostory z kraje. Postávají, či posedávají na kraji většího prostoru a pozorují ho a teprve následně například při větším počtu lidí se rozhodnou ho zaplnit. „Na okraji lesa nebo u domovního průčelí je člověk méně exponován, než vně, uprostřed prostoru.“⁷⁰ Právě tato skutečnost umožňuje uživateli veřejného prostoru cítit se bezpečně a tím pádem také příjemně. Jak už bylo řečeno, kašny se stávají spolu s katedrálou sv. Bartoloměje a morovým sloupem body, jenž by přitahovaly chodce přejít z okrajového chodníku do vnitřního prostoru náměstí. Zde se činnost vyvinula z krátkého neformálního zastavení do skutečné funkce zůstávání, kdy se člověk zastavuje, aby čekal na něco nebo na někoho, aby se potěšil okolím, nebo aby viděl, co se děje.⁷¹ Člověk se podle Ondřeje Císlara cítil na náměstí bez ochrany. Navíc tady byla nedávná tradice vojenských přehlídek, prostor působil trochu jako Apellplatz... Na tyto zákonitosti přišli už architekti Jan Soukup a Jiří Opl, kteří navrhovali rekonstrukci výdlažby náměstí. Dlažbu založili velmi velkoryse, počítali dokonce i s případnými kašnami. Podle architekta rozvrhli umístění velmi správně. Navázali na původní nedochované středověké kašny. Kompozice centrálního kostela a čtyř soliterních elementů v rozích – tedy na místech, kde se potkává

⁶⁷ Jan Gehl, *Život mezi budovami*, Brno 2000, s. 67

⁶⁸ Tamtéž, s. 151

⁶⁹ Tamtéž, s. 151

⁷⁰ Tamtéž, s. 151

⁷¹ Tamtéž, s. 149

nejvíce cest, kde je provoz nejrušnější – je podle Císlera velmi důležitá. Šlo o to, doplnit měřítko prostoru.⁷²

Architekt vysledoval určitou zákonitost, které pracovně nazýval *měřítková kadence*. Nejdříve jsou patníky a lavičky, potom je člověk, pak kašny, dále morový sloup, nad ním domy, katedrála a nakonec její věž.⁷³ Je to jakási harmonická řada, kterou chtěl doplnit chybějícím akordem – měřítkem. Jde především o výšku chrličů. Ta se z původního návrhu... zmenšila na cca 4,5 m. Podnět ke zmenšení přišel z úřadu památkové péče. Díky další práci s proporcemi je architekt s měřítkem spokojen. Kašny jsou dnes elegantnější a nižší. Jsou koncentrované.⁷⁴

9. Texty pro kašny

Český básník, překladatel a publicista Petr Borkovec napsal pro kašny básně. Samotné texty vznikly na konci roku 2009. Jsou psány přímo „na míru“ Plzni a novým kašnám, na základě zkoumání místa a konzultací s architektem. Básně slouží k reflexi a kontemplaci hodnot, které po generace pomáhají tmelit komunitu města. Volně rozvíjejí koncepci tří témat na základě heraldických principů Plzeňského znaku. Pro kašnu alegoricky reprezentující Chrtu byla napsána báseň na téma pokory, loajality, oddanosti. Pro Kašnu reprezentující Velblouda byly napsány volné básně zachycující útržky rozhovorů milenců. Kašna symbolizující anděla bude tlumočit princip ochrany a duchovního přesahu.⁷⁵ Architekt Ondřej Císlar v jednom z rozhovorů zmínil: „*Každá kašna má svou báseň. Snažili jsme se v interakci k tomu, jak budou lidé ke kašnám chodit, najít určité nálady, které by se v nich zobrazovaly. Fascinuje mě text na téma věrnost a stálost, který je určen pro Chrtici: Jdu za svým pánem, zvolna, vzájemnými stromy... U Velblouda jsou naopak útržky partnerských, jakoby*

⁷² Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁷³ Kašny pro Plzeň, *Art + Antiques*, 2010, č. 10, s. 50

⁷⁴ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁷⁵ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

*bezobsažných dialogů. Variace rozepří, které ztělesňují napětí vztahu. Co by sis přála? Nevím, ale kdybych věděla, neřeknu ti to. Proč? Protože bych to zakřikla ty chytřej ... U Velblouda se přímá vazba k partnerským konfliktům nalézt nedá. Jde o to, že jsme si Velblouda vytipovali jako kašnu, kde si lidé budou zřejmě nejčastěji dávat schůzky a která bude nejvíc komunitní. Což podle mě takto, mohu-li po tak krátké době soudit, funguje. Možná proto, že stojí nejbližší stanice tramvaje. Práce se slovem v architektuře je velké téma.*⁷⁶ Smyslem textů není jakýsi doslovný, školácký opis znaku města Plzně, ale jeho poetická interpretace, a ukotvení kašen v jazykové tkáni města.⁷⁷

Texty se však na chrlič z důvodu opožděného návrhu prozatím nepodařilo umístit. Ondřej Císler rozhodně doporučuje investorovi, aby při nejbližší možné příležitosti (například při provádění oprav zlacení) byly tyto texty na povrch kašen doplněny tak, aby bylo dílo zcela zkompletováno a završeno.⁷⁸

Architekt vycházel z předpokladu, že dříve nebo později se na povrchu kašen začnou objevovat lidové nápisy, které se objevují prakticky na všech památkách po celém světě. Jedním z důvodů umístění textů je tedy m.j. jakási prevence. Z praktického hlediska představuje literární vrstva na povrchu kašen další psychologickou bariéru zabraňující záměrnému poškozování kašen. Architekt ovšem v principu tyto určité zásahy „lidové tvořivosti“ – grafitti, škrábance, ryté nápisy atd. neodmítá. Kašny jsou podle něj na jejich příchod připraveny. Zároveň to považuje za projev pozitivního vztahu lidí k náměstí a kašnám a za další „literární vrstvu“.

Odkazuje se například i nepřímě na kostel sv. Bartoloměje, kde je možné vyzorovat několik podobných projevů protopoezie, vyjádření touhy či vzdoru – popsané schodiště ve věži katedrály, kaple andělíčků na vnější straně závěru, kam lidé chodí se svými přáními. Nebo na různé památky ve světě – egyptské chrámy, římské sloupy, vítězné oblouky, např. pomník padlým ve Vietnamu ve Washingtonu. Ondřej Císler vychází z představy, že se jedná (ať už v pokleslé či kultivované podobě) o svého druhu „oduševňování“ díla, které právě moderním stavbám leckdy velice prospívá a usnadňuje jejich přijetí i začlenění do staršího kontextu. Dále by chtěl tento princip přijmout a povýšit ho na doplňující pilíř konceptu kašen.

⁷⁶ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁷⁷ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

⁷⁸ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

Ve výtvarném, vizuálním smyslu představuje přidání vrstvy textů téměř zanedbatelnou změnu. Texty budou patrné pouze zblízka, budou jemně vystupovat ze zlaceného povrchu – písmo bude provedeno technikou „zlatem na zlato“, tj. tmavšími legaturami plátkového zlata na světlejší podklad. Předpokládá se ušlechtilé stárnutí, tj. že podklad bude barevně stálejší, písmo naopak bude tmavnout a vynikat a po delším čase se působením obrazu naopak téměř zcela vytratí.⁷⁹

Anděl

*Vrací se pro nás
k hromadám našich výdechů
které se každou noc
nachrlí stranou pelesti
V ústech mu blýská
studené sklíčko
Rukama plným dechu
dočista uhlazuje
naše sípající látky
Vrací se pro nás
k hromadám našich výdechů
které se každý den
nakupí stranou zdi
V ústech mu bliká
studené sklo
Postava dívá se
Rukama plným dechu
vede pečovatelský diář*

⁷⁹ citováno z osobních textů architekta Ondřeje Císlera

Chrtice

- IX. Urči mi den, urči mi hodinu a místo.*
II. Zvol nerost soumraku, směr větru, sklony korun.
III. Anebo úsvit zvol, slunce a jeho zdvih.
IV. Přikaz mi oděv, urči obuv, ukaž směr.
V. Jedinou možnost nech. Ať ve všem přítomna je.
VI. Ať v každé hodině hodinu rozpoznám.
VII. V hodině hodinu, den ve dni, v místě místo.
VIII. Chci den, chci hodinu, chci místo.

IX. Budu tam.

*Jdu za svým králem
svahem s vysokými stromy,
po tmavé trávě za svým králem jdu,
jdu za svým králem
zvolna vzájemnými stromy,
poklidnou chůzí nahoru...*
*Jdu za svým pánem
svahem s vysokými stromy,
po tmavé trávě za svým králem jdu,
jdu za svým pánem
zvolna vzájemnými stromy,
poklidnou chůzí nahoru...*

Velbloud

A/

Řekni mi, co sis přála. To se neříká. Proč? Prostě neříká.

Proč mi to nechceš říct? A proč ty sis nic nepřál?

Přál bych si vědět, co sis přála. Tak sis to měl přát.

Pak bys mi to řekla? Neřekla? Proč? Protože to se neděla.

Tak proč bych to dělal? Máš si přát něco svýho.

Svýho si přeju vědět, co sis přála. To není tvoje. Je to moje, jako ty. Já nejsem jenom tvoje. Vidiš, tak mi řekni, co sis přála...

B/

Prosím, řekni mi, který chceš. Neřeknu. Proč?

Jenom tak, nechci, nechce se mi, něco ve mně nechce.

Proč to říkáš? A proč mám pořád dělat, co chceš ty?

Ty prostě nevíš, co chceš. Já doufám, že vím, co chci.

A prosím, aby se to stalo. Prosím, řekni mi něco.

Jaký máš přání? A proč? A jak to bude dál?

Já nevím. Chtěl bych vědět, co chci.

Takže mi prosím řekni, co chceš. Co definitivně chceš.

C/

Co by sis přála? Nevím, ale kdybych věděla, neřeknu ti to.

Proč? Protože bych to zakřikla, ty chytřej. Ale já bych to rád věděl.

Tajemství mezi námi. Ale když ti to řeknu, nemá cenu si to pak přát.

Ale má. Nechci ti to říct. Proč mi to nechceš říct?

Protože se stydím, protože ještě nevím, protože to tak moc chceš vědět. Chápeš přece, že to chci tolik vědět, protože tě miluju,

víc než cokoli na světě. Ne, ty to chceš vědět jenom proto, abys zjistil, jestli se to týká tebe. To není pravda. Tak to tolik nechtěj.

Co? Nechtěj to tolik vědět, kdybys tolik nechtěl, možná bych ti to prozradila.

D/

Co se ti líbí? Nevím. Proč? Chci to vědět.

Ale to je... Nebudu ti.. Proč ne?

*Protože se stydím, protože nevím, protože tolik věcí
chceš vědět. Miluju tě, protože chápeš, že já nevím.*

*Nic víc. Ne, jen to chci vědět, protože,
když to chci vědět, tak jsem, tak tě miluju, tak se mě
to všechno dotýká. A věřím, že to tak cítíš i ty.*

To není pravda. Nemusíš se takhle ptát.

Co? Nevím, takže... Říkala jsem ti to.⁸⁰

⁸⁰ básně publikovány in: Ondřej Císler, Tři kašny pro Plzeň, *Stavba XVII*, 2010, č. 3, s. 49-50;
taktéž in: Ondřej Císler, Tři kašny na náměstí Republiky v Plzni, *Architekt*, 2010, č. 5, s. 48

10. Umělecká intervence v historickém prostředí

Architektura, jak tvrdí Norberg – Schulz, znamená zviditelňování genia loci a úlohou architekta je vytvářet místa naplněná významy.⁸¹ Potíž tu ovšem spočívá v příliš statickém posuzování obrazu místa, což pravidelně vede k produkci rigidních a strnulých výsledků, ve své podstatě vlastně ahistorických... Je zřejmé, že původní duch sídla byl překonán duchem novým, který se po několika desetiletích fixoval v lidských myslích i osudech. Jakého genia loci vlastně památkáři mají chránit? A nevznikne touto ochranou vlastně stav podivně umělý a nepřirozený?⁸²

Lepším přístupem k této problematice je rozlišování mezi různými stupni odpovědnosti, které může architekt přijmout, rozlišení mezi prací v měřítku města a zodpovědností za jedinou stavbu.⁸³ Ani váhavost, ani konzervatismus nebudou po přijetí této premisy zapotřebí, její pochopení ovšem může vyžadovat kritické myšlení – a nejen může, nespíše i musí. Je těžké si představit, jak by mohl vzniknout návrh bez kritického posouzení stávajících podmínek, kdyby aspirace projektu byly omezeny pouze na přijetí a potvrzení toho, co tu již je. Kromě toho neexistuje město nebo městská část, které by byly zcela bez problémů, a tak je zřejmé, že jakékoli místo si lze představit i v jiné podobě. Pokud tedy architekt vidí potřebu změny, nemusí to být proto, že má přehnané ambice, ale prostě proto, že si uvědomuje nedostatky současného stavu věci.⁸⁴

Pochopení města je dobře znát nejen v realizovaných dílech modernistů první generace, Le Corbusiera, Wrighta, Miese van der Rohe a Richarda Neutry, ale také mnoha jejich následovníků, jako byli Eero Saarinen, José Luis Sert nebo Alison a Peter Smithsonovi. Když se pozorně podíváme na to, jak zacházeli s městem, zjistíme, že jejich projekty respektují omezení ze dvou stran: přijímají to, co zůstává nosné z minulosti, a zároveň pracují s představou toho, co bude požadováno za změněných okolností v budoucnosti.⁸⁵

⁸¹ Christian Norberg-Schulz, *Genius Loci: Krajina, místo, architektura*, Praha, 2010, s.5

⁸² Jan Rampich, *Genius loci, Přítel spokojeného bydlení*, dostupné na: <http://www.ais-atelier.cz/publikace/GENIUS.pdf>

⁸³ David Leatherbarrow, Uncommon |Grand: Architecture, Technology and Topografy. The MIT Press, Cambridge, Mass. 2000, s. 170 ad., in: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?*, texty o moderní a současné architektuře III, Praha 2009, s. 56

⁸⁴ David Leatherbarrow, *Na materiálu záleží*, in: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?*, texty o moderní a současné architektuře III, Zlatý řez, Praha 2009, s. 50

⁸⁵ Tamtéž, s. 51

11. Budoucnost

Patina je fyzický nános i vyprávění, které vyplynulo z řádného i špatného užívání budov: „četné drobné šrámy na jejich povrchu, matný a zchátralý lesk laku a hrany ohlazené opotřebením“ svědčí o životech, žitých v určitém prostředí.⁸⁶ Adolf Loos ve své knize *Řeči do prázdna* píše: „*Já jsem bohudík nevyrostl v žádném slohovém bytě.*⁸⁷ *..A tu psací stůl! A tady na něm kaňka od inkoustu. ..Každý kus nábytku, každá věc, každý předmět vypráví příběhy, historii rodiny. Byt není nikdy hotový; vyvíjí se s námi a my v něm.*“⁸⁸

Povrchové úpravy a formy specifikované v návrhu a realizované na stavbě život likviduje, avšak výsledek tohoto působení není jen deformativní a negativní. I když používání věcí vede zpravidla k tomu, že je z nich ubíráno, umožňuje i zvláštní typ požadavku. Časem a používáním získávají architektonická prostředí čitelnost jako kronika vzorců života, který se v ní odehrával. Čas v architektuře neuplývá, nýbrž se akumuluje. Kdyby uplýval, nezanechával by stopy – ale opak je pravdou. Všechno kolem nás nese známky své historie, svého vývoje, svého chátrání. Všechny fyzické věci, zejména těla budovy, se nabízejí vizuálnímu čtení jako sedimentace akcí a chování. Jestliže je tvář rozpoznatelná, je to proto, že čas vepsal do její kůže, neboli povrchu, znaku toho, jak si počínala ve světě.⁸⁹

Dokončením stavby se proces artikulace nekončí, ale naopak začíná. Rilke to vyjádřil výstižně: povrchy, které považujeme za čitelné, jsou „načrtávány a obtahovány“ v průběhu času. Jakmile se jednou ocitly v dobrodružném příběhu výstavby a používání, vybízejí materiály budovy k určitým způsobům chování, které se pak společně s vlivy prostředí zapisují do povrchů budovy v podobě stop, které připomínají tyto události. Každý povrch jako by se stával hodinami, kalendářem, kronikou. Prostor v architektuře se neměří jen centimetry a metry, ale také minutami, dny, měsíci a roky. Procesy sedimentace a sycení mají časovou povahu a schopnost povrchy v čase zviditelňovat. Vektory architektonického času ovšem neukazují jen do minulosti; každá stopa zároveň usnadňuje nebo přímo přitahuje následující události. Chronologie, která je vlastní městské architektuře, umožňuje obnovování jejího

⁸⁶ Peter Zumthor, *Pohled na věc*, in: Zumthor, P., *Promýšlet architekturu*, Zlín 2009, s. 24, citováno z: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?, texty o moderní a současné architektuře III*, Praha 2009, s. 56

⁸⁷ Adolf Loos, *Řeči do prázdna*, Kutná Hora 2001, s. 92

⁸⁸ Tamtéž, s. 93

⁸⁹ David Leatherbarrow, *Na materiálu záleží*, in: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?, texty o moderní a současné architektuře III*, Zlatý řez, Praha 2009, s. 56

odkazu akty přivlastnění, které nemají jiný závazek vůči minulosti, než použití za účelem nové definice. Ve vystavěném světě se minulost, přítomnost a budoucnost nestaví do řady za sebou jako vojáci, nýbrž vytváří linii, která se ohýbá tak, že se oba směry, minulost i budoucnost, překrývají v přítomnosti. I když se může zdát vhodné rozlišovat mezi lidskými a přírodními silami procesu sedimentace, jímž architektura obohacuje rozšiřuje historii, vlastní výraz jí dává pouze společné působení obou.⁹⁰

Tyto věty by se daly nepochybně vztáhnout i na kašny, stojící na náměstí Republiky v Plzni. Zlacení ze své přirozenosti postupně odchází, stárne. A pouhou abrazí, větrem, prachem, deštěm, se pozvolna odnese. Údržbu nelze příliš zanedbat. Kašny budou mít vlastní život.⁹¹ Když se udělá nějaká věc správně, může tam být dlouho a funguje to. Nemusí být na škodu známky stáří.⁹² Císler věří, že v době, kdy už budou mít lidé možnost povrch si osahat, kdy už pro ně objekty nebudou takové *novum*, najdeme příležitost také k doplnění nápisů. (viz kapitola texty) Ty mohou koncept dále posunout a prohloubit. Písmo by se mělo dělat málo čistým zlatem, nemělo by takovou trvanlivost, naopak by se probarvovalo a třeba by zase časem zaniklo. Ondřej Císler k tomu dodává: „*Nesmírně se mi líbila představa, že ze zlata v určité chvíli vystoupí text, který se bude po jisté době sám postupně vytrácet...*“⁹³

Architekt nových kašen považuje za nejdůležitější přínos vytvoření a mentální zachycení příběhu, který se zde odehrává v čase. Živé centrální Náměstí Republiky vnímá jako pomyslné divadelní podium, které kolem sebe shromažďuje okolní město a jeho občany jako herce a diváky. Kašny pak jsou rekvizitami, katedrála a krajkoví domů nádhernými kulisami.⁹⁴

Architekt se již při slavnostním spuštění kašen vyjádřil k jejich možné budoucnosti (viz Odhalení kašen) způsobem, že: „*Nově vzniklý dům nebo umělecké dílo ve veřejném prostoru vždy do svého kontextu nejprve vrůstá, sžívá se s ním a odhaluje svou povahu i působnost. Doufám, že kašny budou dlouhou dobu pro Plzeň zdrojem potěšení a inspirace a podnětem*

⁹⁰ David Leatherbarrow, *Na materiálu záleží*, in: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?*, texty o moderní a současné architektuře III, Zlatý řez, Praha 2009, s. 64

⁹¹ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na:
<http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁹² Adam Gebrian, *Bourání s Ondřejem Císlerem (hca)*, dostupné na:
http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538 (zvukový záznam)

⁹³ Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na:
<http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>

⁹⁴ Ondřej Císler, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8

k zamyšlení. Doufám, že se nakonec stanou i symbolem tolerance pro ty, kterým jejich výraz zcela nevyhovuje.“⁹⁵

Dnes, téměř dva roky od spuštění jejich provozu, jsou kašny značně poznamenány vandalstvím. S odstraněním nápisů a škrábanců však město zatím nepočítá. Autor kašen Ondřej Císler přitom tvrdí, že součástí projektu byl i podrobný plán postupné obnovy povrchu jak samotných kašen, tak kamenných nádob. „*Město ho vůbec nedodrží, vědomě tyto náklady vytěsnilo,*“ diví se Císler. Zároveň však připouští, že ‘brutalita primitivní agrese’ přesáhla jeho odhad. „*Je to ale jen vizitka Plzně, evropského kulturního města,*“ dodal architekt Císler.⁹⁶

⁹⁵ Lada Pešková, *Plzeň představila nové kašny na náměstí*, dostupné na:

<http://www.archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=8917>

29.07.10, <http://www.archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=8917>

⁹⁶ Miroslava Tolarová, *Zlaté kašny zůstanou neslušné*, dostupné na: http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/zlate-kasny-zustanou-neslusne-20120503.html

12.1. Ondřej Císler

Architekt Ondřej Císler se narodil roku 15.8. 1972 v Lusace, Zambii. V letech 1996 – 1998 studoval na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy obor Religionistiku. Dále v letech 1998 až 2004 absolvoval na Fakultě Architektury ČVUT v Praze u profesorky Šrámkové a profesora Bočana pražské Akademie výtvarných umění obor Architektonická tvorba u profesora Emila Přikryla. Jeho diplomním projektem byla Nová Filharmonie pro Prahu (2004). Od roku 2004 navazuje doktorandské studium na Fakultě architektury ČVUT v Praze.

V roce 2003 vyšel jeho překlad teoretických textů Loise Kahna v nakladatelství Arbor Vitae. Publikuje v odborné literatuře a píše disertační práci na téma „Koncertní sály, Architektura a akustika“. Od října 2011 vede samostatný ateliér na FA ČVUT.

Ondřej Císler pracoval v ateliérech Pavla Zvěřiny a Vlada Miluniče. Od roku 2004 se věnoval samostatným projektům a v roce 2005 započal spolupráci s architektem Pavlem Hniličkou v atelieru hnilička – císler – architekti. Toto sdružení ukončilo svoji činnost roku 2009. O rok později vznikl Ateliér AOC (Ateliér Ondřeje Císlera).⁹⁷ Atelier AOC poskytuje komplexní architektonické a inženýrské služby od studie až po realizaci ve spolupráci s širokým týmem architektů inženýrů, výtvarníků a teoretiků. Stálé osazenstvo atelieru sestává ze čtyř architektů (MgA Ondřej Císler, ing. arch. Tomáš Oth, Bc. Oldřich Sládek). Hlavním vodítkem je ideál „krásného stavění“, bez ohledu na stylové zařazení a velikost investice.⁹⁸

K jeho prozatím nejdůležitějším realizacím patří například Villa Maudling v Roztokách (spolupráce s Pavlem Hniličkou), lávka a instalace soch v zámeckém parku ve Vlašimi, Vila Rudolfa v Černošicích nebo rekonstrukce Divadla Rokoko v Praze.

Vybrané práce :

- Atelier Bočan, Zastupitelský úřad ČR ve Tbilisi, 2003,2004, spolupráce.
- Dům Dr.Caravanassové, s Janem Bočanem, realizace 2004.
- Villa Maudling Roztoky, s Pavlem Hniličkou, 2006, realizace
- Lávka pro zámecký park ve Vlašimi + instalace soch, 2006 realizace
- Villa Černošice s O.Duškem, J. Dluhošem a T. Hradilkovou, rekonstrukce, realizace 2008

⁹⁷ informace čerpány z profesního životopisu O. Císlera, dostupné na: <http://cisler.cz/ondrej-cisler/> a z rozhovoru pro rádio Wawe, dostupné na: http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538 (zvukový záznam)

⁹⁸ *Atelier Ondřej Císler*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/architects.php?type=atel&action=show&id=2590>

- Vrátnice Kofola, Krnov, studie 2007
- Kašny Plzeň, 2010
- Blok v Dejvicích, Praha, studie 2008
- Bytové domy Zengrova, Praha, 2008
- MŠ Doubravčice, prováděcí projekt 2009
- Rekonstrukce divadla Rokoko v Praze, realizace 2009

Soutěže:

- Plzeň, Dům u Zvonu, 2003 - Zpracování ideového urbanisticko-architektonického návrhu na řešení prostoru U Zvonu. Předmětem soutěže byly dále vztahy řešeného prostoru na okolní zástavbu, tj. blok domů v Šafaříkových sadech, v Pražské a Pallově ulici a na rekonstruované Šafaříkovy a Křížíkovy sady.⁹⁹

- Archiprix International Award., 2004 – soutěž je určena pro diplomanty architektonických škol z celého světa. Projekty nejsou řazeny podle kategorií a počet vítězných projektů není nikdy pevně stanoven. Vítězové jsou oceněni titulem "Vítěz ceny HunterDouglas".¹⁰⁰

- Velux Light of Tomorrow, 2004 - International VELUX Award vyzývá studenty architektury, aby prozkoumala téma slunečního záření a denního světla v nejširším slova smyslu vytvořit hlubší pochopení specifického a stále relevantní zdroje světla a energie.¹⁰¹

- Plzeň, Tři kašny pro náměstí Republiky 2005, první cena - Veřejná dvoukolová architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na náměstí Republiky v Plzni.

- Památník obětem tsunami, Oslo, 2006 - mezinárodní soutěž pro umělce, architektky

⁹⁹ Výsledky architektonických soutěží Urbanisticko-architektonického řešení prostoru U Zvonu v centru Plzně, *Bulletin české komory architektů X*, 2003, č. 6, s.41

¹⁰⁰ Veronika Loušová, *Archiprix International 2005*, dostupné na: <http://www.czechdesign.cz/index.php?status=c&clanek=615&lang=1>

¹⁰¹ *International VELUX Award pro studenty architektury*, dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/International_VELUX_Award_for_Students_of_Architecture

i zahradní architektky na ztvárnění pomníku obětem tsunami v jihovýchodní Asii v prosinci 2004.¹⁰²

- Pomník Nikoly Tesly, 2007 - Předmětem soutěže bylo zpracování soutěžního návrhu na výtvarné ztvárnění pomníku NIKOLY TESLY do parkového prostoru v ulici Nikoly Tesly, mezi třídou Jugoslávských partyzánů a Flemingovým náměstím v Praze 6.¹⁰³

- European, 2007 – evropská hospodářská soutěž

- Jeseník, městský úřad a městský sál 2008, odměna - Předmětem soutěže bylo zpracování urbanisticko – architektonického návrhu řešení novostavby centrálního městského úřadu a městského sálu mezi ulicemi Školní a Tovární v Jeseníku.¹⁰⁴

- Plzeň, Lávka, 2011 (v jednání) – Lávka má vést přes Tyršovu ulici, řeku Mži až do Veleslavínovy ulice.

Výstavy:

- U Zvonu, výstava výsledků soutěže, 2003

- Diplomanti AVU, 2004 – Výstava studentských prací AVU.

- Odpojeno, Spojeno 2004 - Cílem projektu CCEA je hlavně komunikační propojení absolventů architektonických škol a autorů pracujících s jinými uměleckými médii. Je vybíráno z diplomových prací obhájených na všech českých vysokých školách architektonického zaměření.¹⁰⁵

- Tři kašny pro náměstí Republiky, 2005

- AVU 18, 2007 - přehlídka výběrových prací studentů a absolventů školy¹⁰⁶

¹⁰² Petr Šmídek, *Soutěž na pomník obětem tsunami*, dostupné na:

<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=4&id=972>

¹⁰³ *Pomník Nikoly Tesly*, dostupné na: <http://www.hca.cz/index.php?d=/projekty/pomnik-nikoly-tesly>

¹⁰⁴ Martin Rosa, *Soutěž: Novostavba městského úřadu a městského sálu v Jeseníku*, dostupné na:

<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=5684&type=1>

¹⁰⁵ *Odpojeno. Spojeno!*, dostupné na: <http://www.ccea.cz/cz/projects/?projekt=DisconnectedConnectedOdpojeno>.

¹⁰⁶ seznam vybraných prací, soutěží a výstav je ke shlédnutí: Ondřej Císler, *Kašny*, dostupné na:

<http://cisler.cz/plzen-kasny/1/>, nebo také Adam Gebrian, *Bourání s Ondřejem Císlerem (hca)*, dostupné na:

http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538

Kromě vítězství v osmém ročníku soutěže Stavba roku Plzeňského kraje 2010 v kategorii Veřejná prostranství získaly Císlery kašny ocenění v Grand Prix architektů 2011.

12.2. Ocenění v Grand Prix architektů

Císlery kašny na plzeňském náměstí získaly čestné uznání v prestižní soutěžní přehlídce Grand Prix architektů v kategorii Architektonický design, drobná architektura a výtvarné dílo za rok 2011.

Grand Prix architektů je česká soutěž pro architekty, původně pořádaná pouze Obcí architektů pod názvem Grand Prix Obce architektů. Od roku 2007 ji spolupořádá Česká komora architektů. Podtitul hlavní ceny zní Národní cena za architekturu.¹⁰⁷ Soutěž je vypisována Obcí architektů pod záštitou primátora Hlavního města Prahy, řady ministerstev, Senátu i Poslanecké sněmovny parlamentu ČR. Spolupořadatelem je Národní galerie.

V mezinárodní porotě pro rok 2011, kdy byly kašny oceněny, zasedal Čechoameričan Thomas E. Bitnar (USA – předseda poroty), Juri Troy (Rakousko), Zhank Ke (Čína) a Juraj Hermann (Slovensko).¹⁰⁸ Výsledky 18. ročníku soutěže vypisované Obcí architektů byly slavnostně vyhlášeny 3. května 2011 v pražském Veletržním paláci. Soutěžilo celkem 84 projektů v sedmi kategoriích.¹⁰⁹ Čestné uznání v kategorii architektonický design, drobná architektura a výtvarné dílo porota kašným udělila za jejich "monumentalitu a provedení abstraktních forem, měřítko umělecky nepřehlédnutelného designu v dialogu s historickým kontextem".¹¹⁰

¹⁰⁷ Wikipedie, *Grand Prix architektů*, dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Grand_Prix_architekt%C5%AF

¹⁰⁸ Petr Pečenka, *Grand prix architektů 2011: Kdo je vítěz?*, dostupné na: <http://www.topzine.cz/grand-prix-architektu-2011-kdo-je-vitez-nejprestiznejsi-souteze>

¹⁰⁹ Petr Ježek (zkratka autora: pek), *Za kontroverzní plzeňské kašny dostal jejich autor prestižní cenu*, dostupné na: http://plzen.idnes.cz/za-kontroverzni-plzenske-kasny-dostal-jejich-autor-prestizni-cenu-1pn-/plzen-zpravy.aspx?c=A110512_153753_plzen-zpravy_alt

¹¹⁰ Tamtéž

Závěr

Snad od samého počátku úvah o budoucí podobě náměstí se hovořilo o tom, že by rozhodně neměly přebírat svou historickou podobu ani by neměly být jakoukoli historizující reminiscencí. Měly by být soudobé a měly by mít tak bohatý proud vody, aby se sám stal výtvarným prvkem. Na otázku proč je několikero odpovědí. Je důležité uvědomit si souvislosti; na začátku 19. století bylo plzeňské náměstí obklopeno pouze jedno a dvoupatrovými domy, mezi nimiž radnice vyčnívala. Tomu úměrná byla i velikost kašen. Přelom 19. a 20. století však přinesl tak výrazné zvýšení výškové hladiny náměstí, že by se tu svými rozměry takové kašny ztrácely. Návrh nových dává příležitost pokračovat ve vývoji obrazu náměstí a příležitost k pokusu vložit sem znamení doby, ve které žijeme.¹¹¹

Jak už v práci bylo sděleno, na základě výsledků soutěže a doporučení odborné poroty byla v roce 1993 vypracována studie a podle ní pak dokumentace pro územní řízení, které skončilo vydáním územního rozhodnutí v prosinci 1996. V dalším roce byl zpracován projekt pro stavební povolení a ještě téhož roku se uskutečnila rekonstrukce komunikace a chodníku na východní straně náměstí. V roce 2002 následovala stejná rekonstrukce části západní. Současně byl tehdy v blízkosti Morového sloupu položen vzorek navrhované porfyrové dlažby z lomu v Albianu v severní Itálii.

Nynější soutěž na kašny byla tedy pouze logickým pokračováním celého procesu. Místo pro ně bylo dáno, základní podmínky byly formulovány. Byla vypsána veřejná dvoukolová soutěž. Jeden z členů poroty, ing. arch. Anna Hostičková. K tomu poznamenala: *„Negativní názory po prvním zveřejnění nepřekvapily. Jestli něco zaráželo, pak jistá zloba, kterou ohlasy obsahovaly. Je smutné, že si v poslední době veřejnost osvojila přesvědčení, že každý tvůrce, jehož dílo není na první pohled srozumitelné, koná tak ze zlého úmyslu. Není tomu tak. Kéž by všichni mohli být přítomni půlhodinovým autorským obhajobám jednotlivých návrhů, zejména toho vítězného. Ani ten, který ho není schopen akceptovat jako takový, by nemohl neslyšet jasný názor, logicky uspořádané faktické argumenty a znalosti o plzeňských tradicích.“*¹¹²

Cílem této práce byla snaha, o co možná nejucelenější obraz kašen na náměstí Republiky v Plzni, díla MgA. Ondřeje Císlera. Úmyslem bylo nejen popsat a vylíčit situaci týkající se

¹¹¹ Anna Hostičková, *Soutěž - Kašny - Radniční listy*; (materiály od projektu EU Plzeň 2015)

¹¹² Tamtéž

kolem dnes, dalo by se říci kontroverzních děl, ale měla by i dát skrz toto konkrétní dílo nahlédnout do problematiky přijímání současné architektonické tvorby zasazené do historického prostředí. Spíše než o technologické záležitosti spjaté s těmito objekty, mi v práci šlo o to, jak autor nad jejich návrhy důkladně uvažoval. Nejedná se zde o dílo, které by se mohlo vyjímat kdekoliv, nejde o „univerzální“ kašny. Ondřej Císler pracoval s velkolepým prostorem plzeňského náměstí a právě chrliče kašen ho doplnily potřebným měřítkem.

Použitá literatura:

- Jaroslav Douša (autorský kolektiv), *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*, *Lidové noviny*, 1. vyd., Praha 2004
- Ladislav Lábek, *Potulky po Plzni staré i nové. I., Poloha a útvar města i náměstí zvláště. V Plzni*, Společnost pro národopis a ochranu památek, Plzeň 1930
- Karel Nováček a Radek Široký (red.), *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie XIV.*, Západočeské muzeum v Plzni, vyd.1., Plzeň 1998
- Václav Čepelák (autorský kolektiv), *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*, Vyd. 1., Západočeské nakladatelství, Plzeň 1967
- Christian Norberg-Schulz, *Genius Loci: Krajina, místo, architektura*, Praha, 2010
- Jiří Čarek, *Městské znaky v Českých zemích*, Praha 1985
- Milan Buben, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994
- David Leatherbarrow, *Na materiálu záleží*, in: Tichá (ed.), *Architektura: tělo nebo obraz?, texty o moderní a současné architektuře III*, Zlatý řez, Praha 2009
- Adolf Loos, *Řeči do prázdna*, Kutná Hora 2001
- Jan Gehl, *Život mezi budovami*, Brno 2000
- Václav Cílek, *Makom/Kniha míst*, Praha, 2007
- Ondřej Císler, *Tři kašny na náměstí Republiky v Plzni*, *Architekt*, 2010, č. 5, s. 48
- Ondřej Císler, *Tři kašny pro Plzeň*, *Stavba XVII*, 2010, č. 3, s. 48-51

- Kašny pro Plzeň, *Art + Antiques*, 2010, č. 10, s. 50
- Ondřej Císlar, Tři kašny na náměstí Republiky v Plzni, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 61
- Umberto Eco, K znakovosti architektury: jak expozice vystavuje sebe samu, *Era 21*, 2005, č. 2, s. 59-60

Prameny:

- David Blahout, *Projekt povrchové úpravy kašen, Náměstí Republiky, Plzeň*, Praha 2007;
(Císlarovy osobní texty)
- Ondřej Císlar, *Otázky ohledně materiálového provedení nádob kašen pro náměstí Republiky*;
(Císlarovy osobní texty)
- Ondřej Císlar, *Projekt tří kašen na Náměstí Republiky v Plzni* (průvodní zpráva), 2006;
(Císlarovy osobní texty)
- Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, *Zastupitelstvo města Plzně dnes schválilo realizaci kašen* (Tisková zpráva), Plzeň, 2007;
(dostupné na: http://ukr.plzen.eu/files/ukr/pdf/TZ-Kasny_na_nam_Republiky.pdf)
- *Veřejná architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na náměstí republiky v plzni* (Protokol o průběhu), Plzeň 2005;
(dostupné na: www.cka.cc/prilohy/kasny_protokol.doc)

- Kubalová, *Veřejná dvoukolová architektonicko-výtvarná soutěž na zpracování návrhu výtvarného a architektonického řešení kašen na nám. Republiky v Plzni* (Tisková zpráva), Plzeň 2004;
(dostupné na: web.plzen.eu/public/ba/cb/f6/25944_55604__10.doc)

- Martin Dvořák, *Návrh provozního řádu souboru technologie venkovních kašen (Anděl Velbloud, Chrtice)* (Provozní řád), Hradec Králové 2010;
(Císlerovy osobní texty)

- Ondřej Císler, *Autorská zpráva*, in: *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005, s. 8-9;
(materiály od projektu EU Plzeň 2015)

- *Veřejná architektonická soutěž, Kašny na Náměstí Republiky v Plzni*, Plzeň 2005;
(materiály od projektu EU Plzeň 2015)

- Výsledky architektonických soutěží Urbanisticko-architektonického řešení prostoru U Zvonu v centru Plzně, *Bulletin české komory architektů X*, 2003, č. 6

- Milan Svoboda, *Nové kašny na historické náměstí v Plzni*;
(Císlerovy osobní texty)

- Anna Hostičková, *Soutěž - Kašny - Radniční listy*;
(materiály od projektu EU Plzeň 2015)

Internetové zdroje:

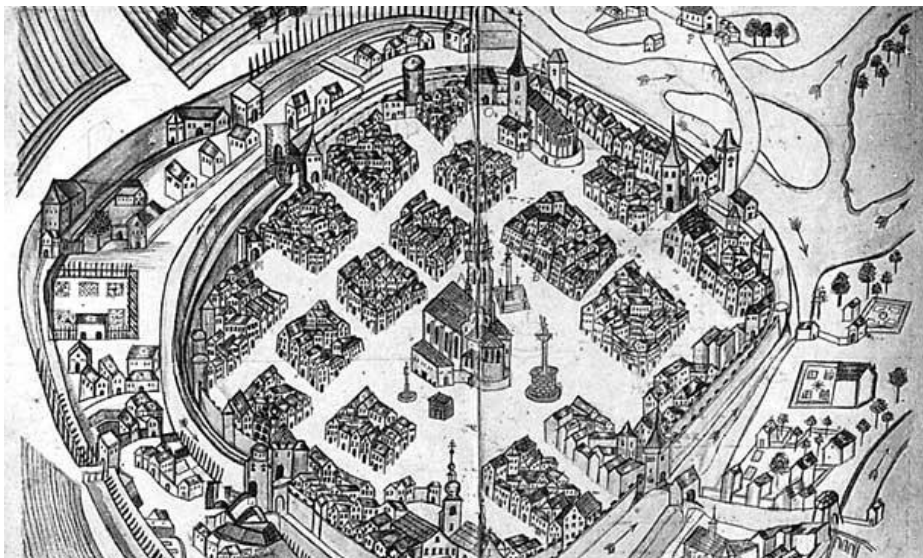
- ZIP (Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek), *Archeologové objevili na náměstí kašnu*, dostupné na: <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?archeologove-objevili-na-namesti-kasnu>
- Adam Gebrian, *Bourání s Ondřejem Císlerem (hcA)*, dostupné na: http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538
- Adam Gebrian, *Bourání s Ondřejem Císlerem (hcA)*, dostupné na: http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/586538 (zvukový záznam)
- Kateřina Lopatová, *Kašny víří město*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=9009&type=11>
- Petr Wolf, Chrtice, anděl a velbloud, *Hospodářské noviny*, dostupné na: <http://hn.ihned.cz/c1-47115150-chrtice-andel-a-velbloud>
- Lada Pešková, *Plzeň představila nové kašny na náměstí*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=8917>
- Petr Pečenka, *Grand prix architektů 2011: Kdo je vítěz?*, dostupné na: <http://www.topzine.cz/grand-prix-architektu-2011-kdo-je-vitez-nejprestiznejsi-souteze>
- Petr Ježek (zkratka autora: pek), *Za kontroverzní plzeňské kašny dostal jejich autor prestižní cenu*, dostupné na: http://plzen.idnes.cz/za-kontroverzni-plzenske-kasny-dostal-jejich-autor-prestizni-cenu-1pn-/plzen-zpravy.aspx?c=A110512_153753_plzen-zpravy_alt
- *Město Plzeň*, dostupné na: <http://www.plzen2012.cz/index.php?goto=text&sekce=UTcFZSWn&tid=cbhvC1WR&lng=cz>

- Veronika Loušová, *Archiprix International 2005*, dostupné na:
<http://www.czechdesign.cz/index.php?status=c&clanek=615&lang=1>
- *International VELUX Award pro studenty architektury*, dostupné na:
http://en.wikipedia.org/wiki/International_VELUX_Award_for_Students_of_Architecture
- Petr Šmídek, *Soutěž na pomník obětem tsunami*, dostupné na:
<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=4&id=972>
- Ondřej Císler, *Pomník Nikoly Tesly*, dostupné na:
<http://www.hca.cz/index.php?d=/projekty/pomnik-nikoly-tesly>
- Martin Rosa, *Soutěž: Novostavba městského úřadu a městského sálu v Jeseníku*, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=5684&type=1>
- *Odpojeno. Spojeno!*, dostupné na:
<http://www.ccea.cz/cz/projects/?projekt=DisconnectedConnected>
- Jan Rampich, *Genius loci, Přítel spokojeného bydlení*, dostupné na:
<http://www.ais-atelier.cz/publikace/GENIUS.pdf>
- *Plzeň ve čtvrtek večer spouští nové kašny na náměstí*, dostupné na:
<http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/?plzen-ve-ctvrtek-vecer-spousti-nove-kasny-na-namesti>
- *Atelier Ondřej Císler*, dostupné na:
<http://www.archiweb.cz/architects.php?type=atel&action=show&id=2590>
- Ondřej Císler, *Kašny*, dostupné na: <http://cisler.cz/plzen-kasny/1/>
- Miroslava Tolarová, *Zlaté kašny zůstanou neslušné*, dostupné na:
http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/zlate-kasny-zustanou-neslusne-20120503.html

- Radek Kolářik, *Po stopách historie města*, dostupné na: <http://www.plzen.eu/o-meste/historie-mesta/po-stopach-historie-mesta/>
- Wikipedie, Grand Prix architektů, dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Grand_Prix_architekt%C5%AF
- *Kultura.cz* (rozhovor s Ondřejem Císlerem), dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1183619616-kultura-cz/211562228000003/obsah/141847-portret-architekt-ondrej-cisler/> (video záznam)

Příloha

Obrázek č. 1: pohled na náměstí z jihovýchodu

Obrázek č. 2: kašna v jihovýchodním rohu náměstí

Obrázek č. 3: kašna se Lédou v severozápadním rohu náměstí

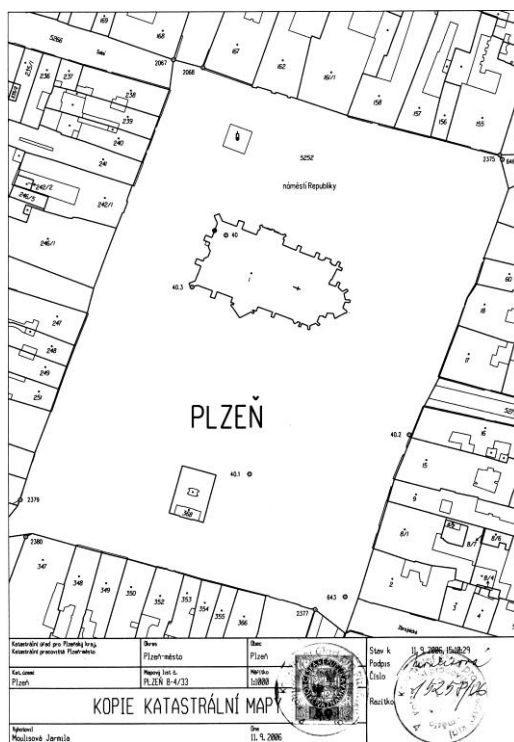
Obrázek č. 4: kašna se Žumberou v severovýchodním rohu náměstí

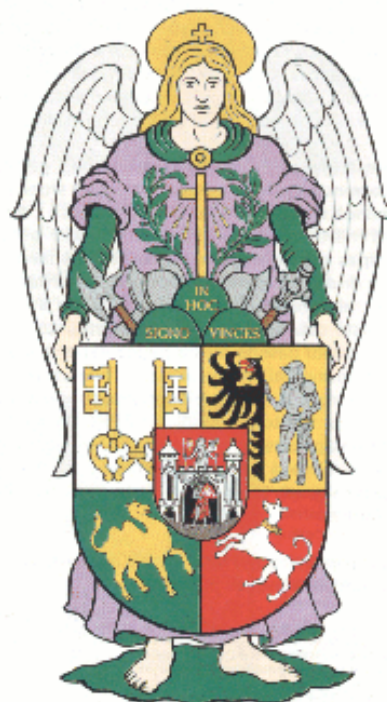
Obrázek č. 5: pohled na náměstí z jihu, letecký snímek

Obrázek č. 6: katastrální mapa Náměstí Republiky

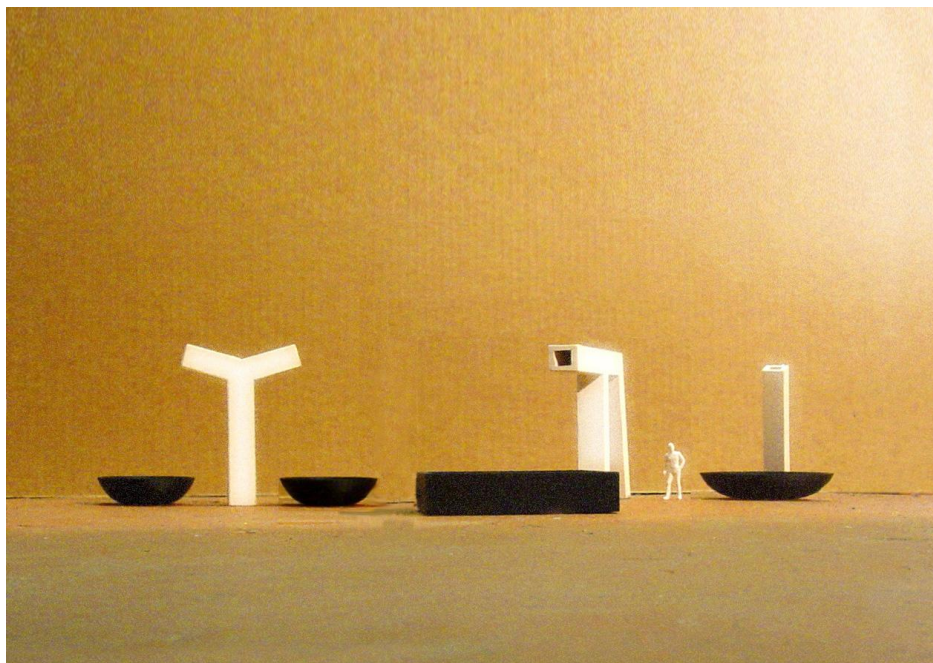
Obrázek č. 7: velký znak města Plzně

Obrázek č. 8: Mariánský sloup z roku 1681 se sousošími od Kristiána Wiedemanna
v severovýchodním rohu náměstí

Obrázek č. 9: modely kašen – Anděl, Velbloud, Chrtice (rok 2005)

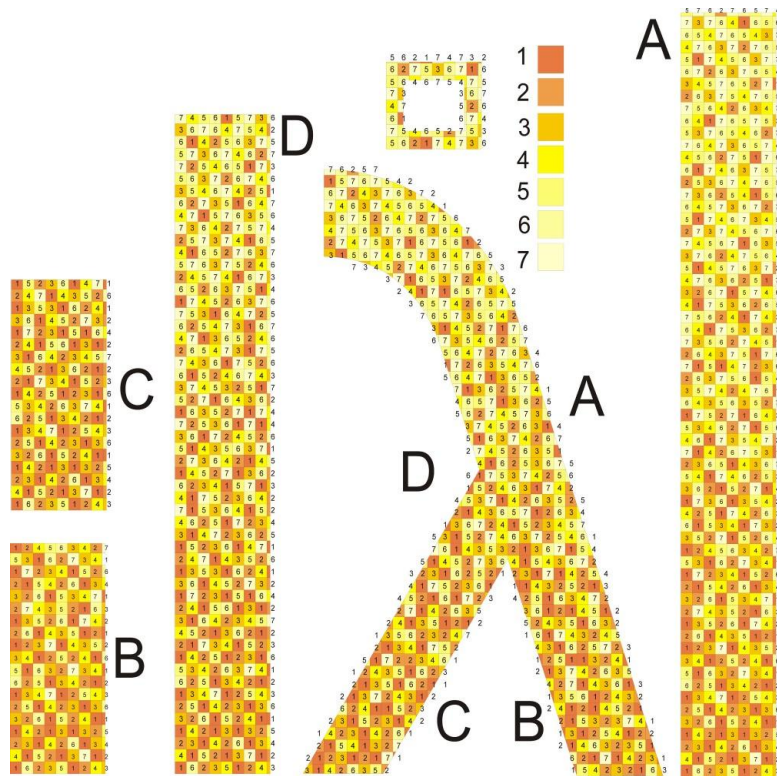
Obrázek č. 10: modely a výkresy kašen (rok 2005)

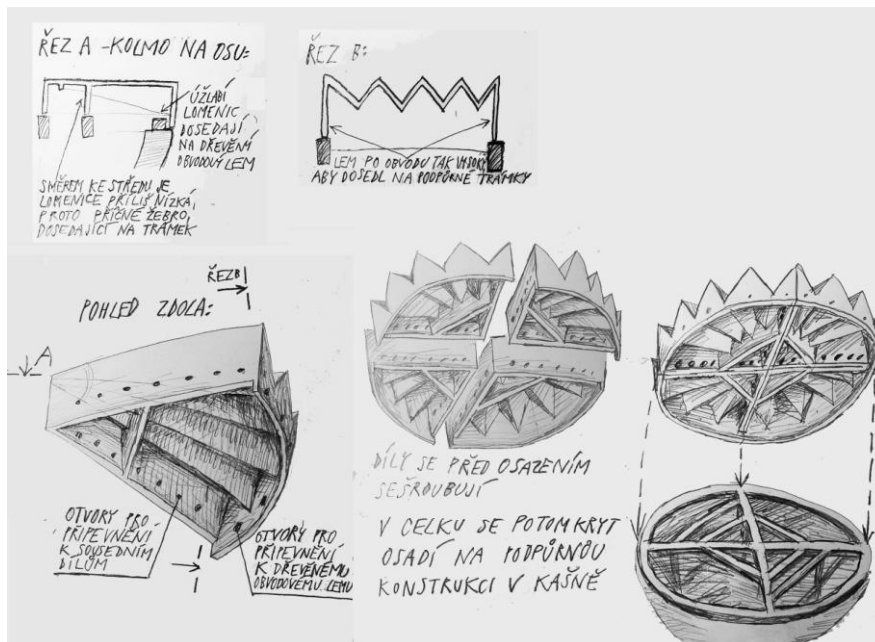
Obrázek č. 11: výkres kašny Velbloud

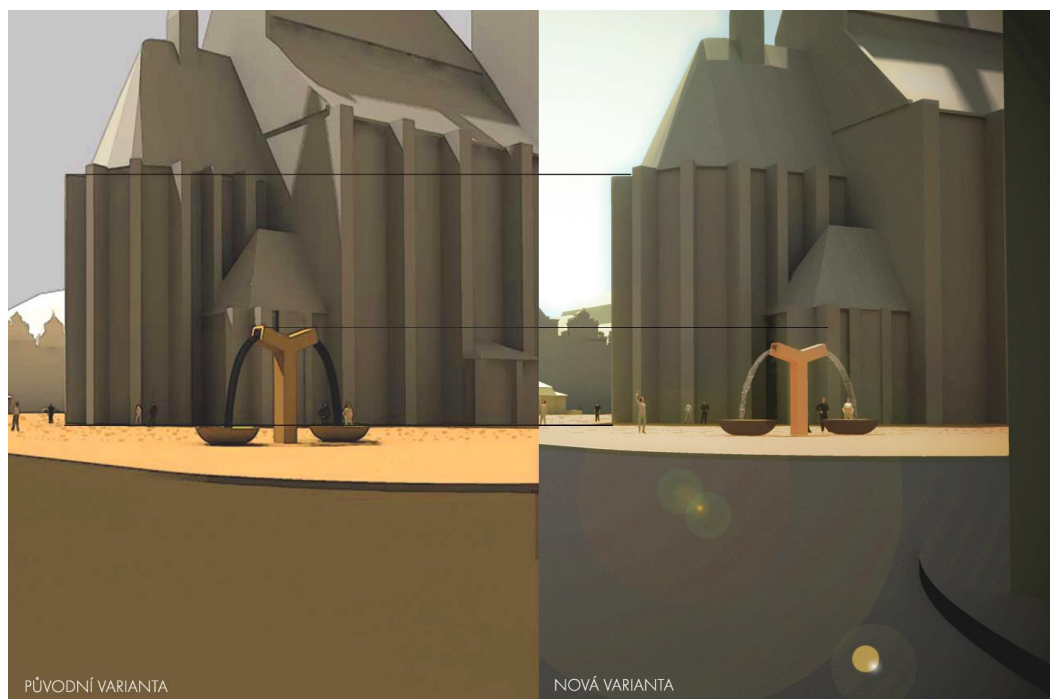
Obrázek č. 12: způsob zlacení, kašna Chrtice

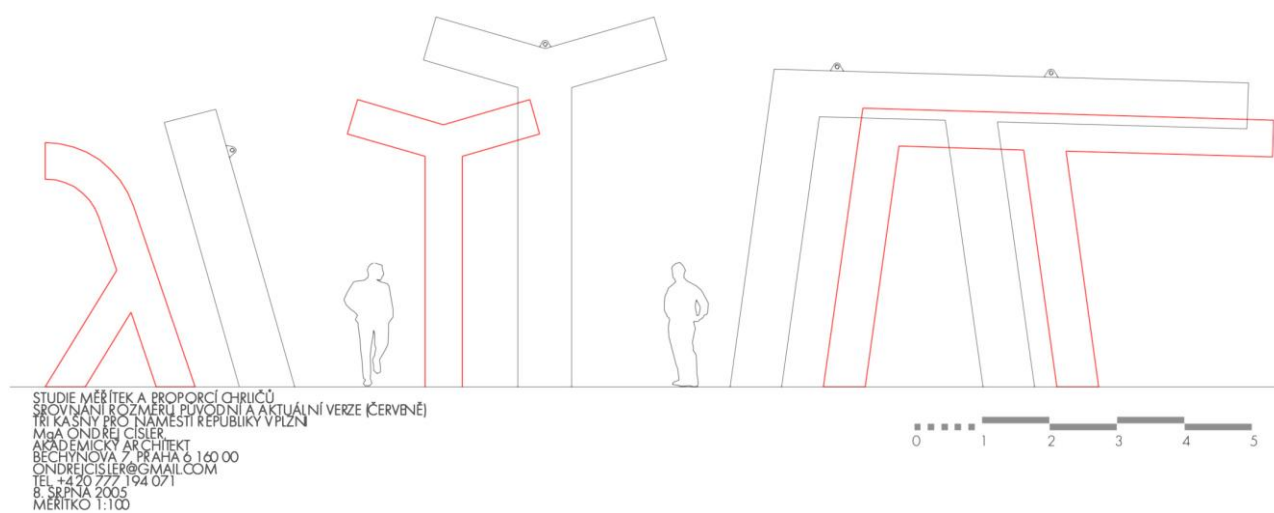
Obrázek č. 13: kresba krytu na nádobu kašny Anděla

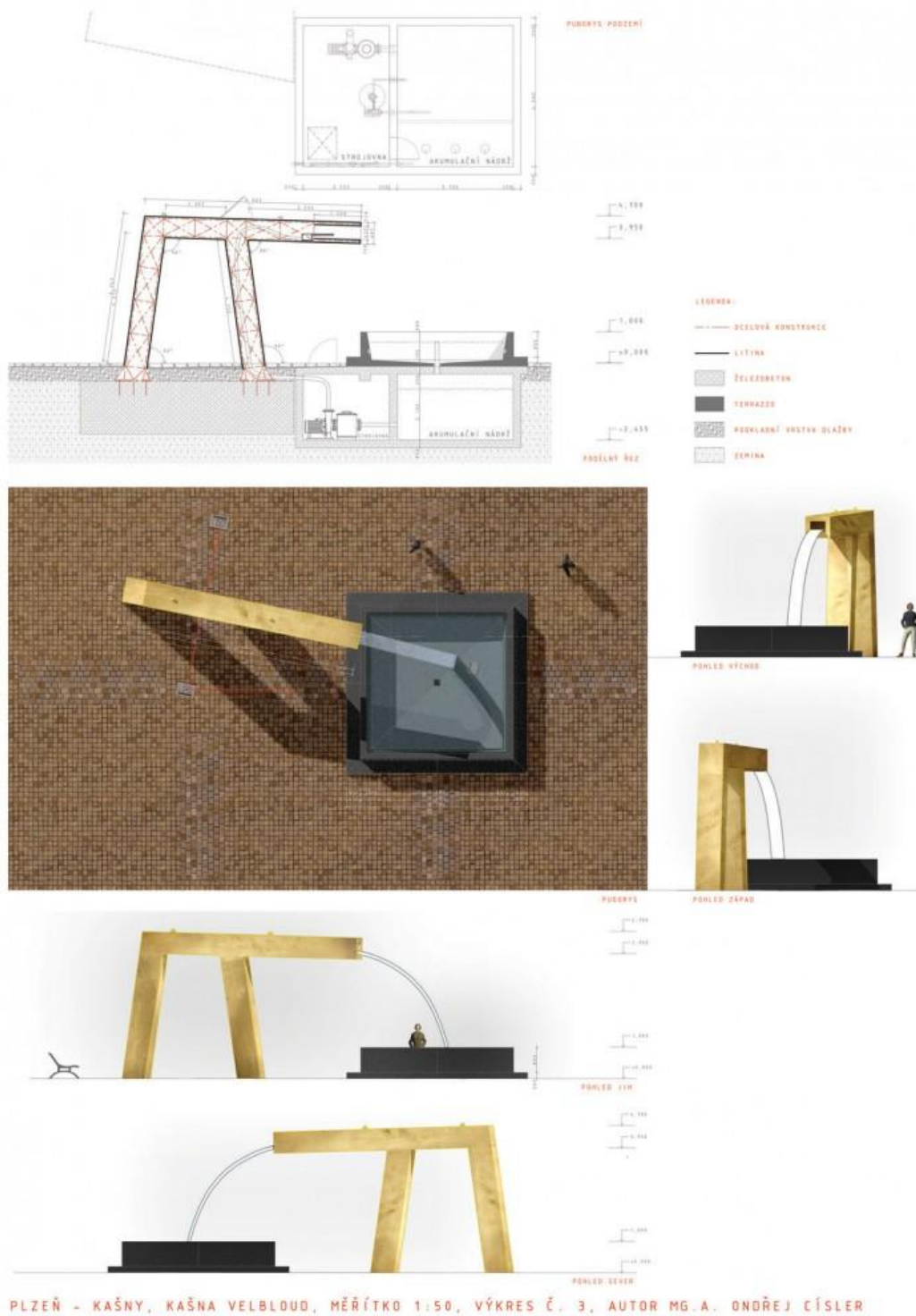
Obrázek č. 14: porovnání měřítek a proporcí chrličů původní a zrealizované varianty

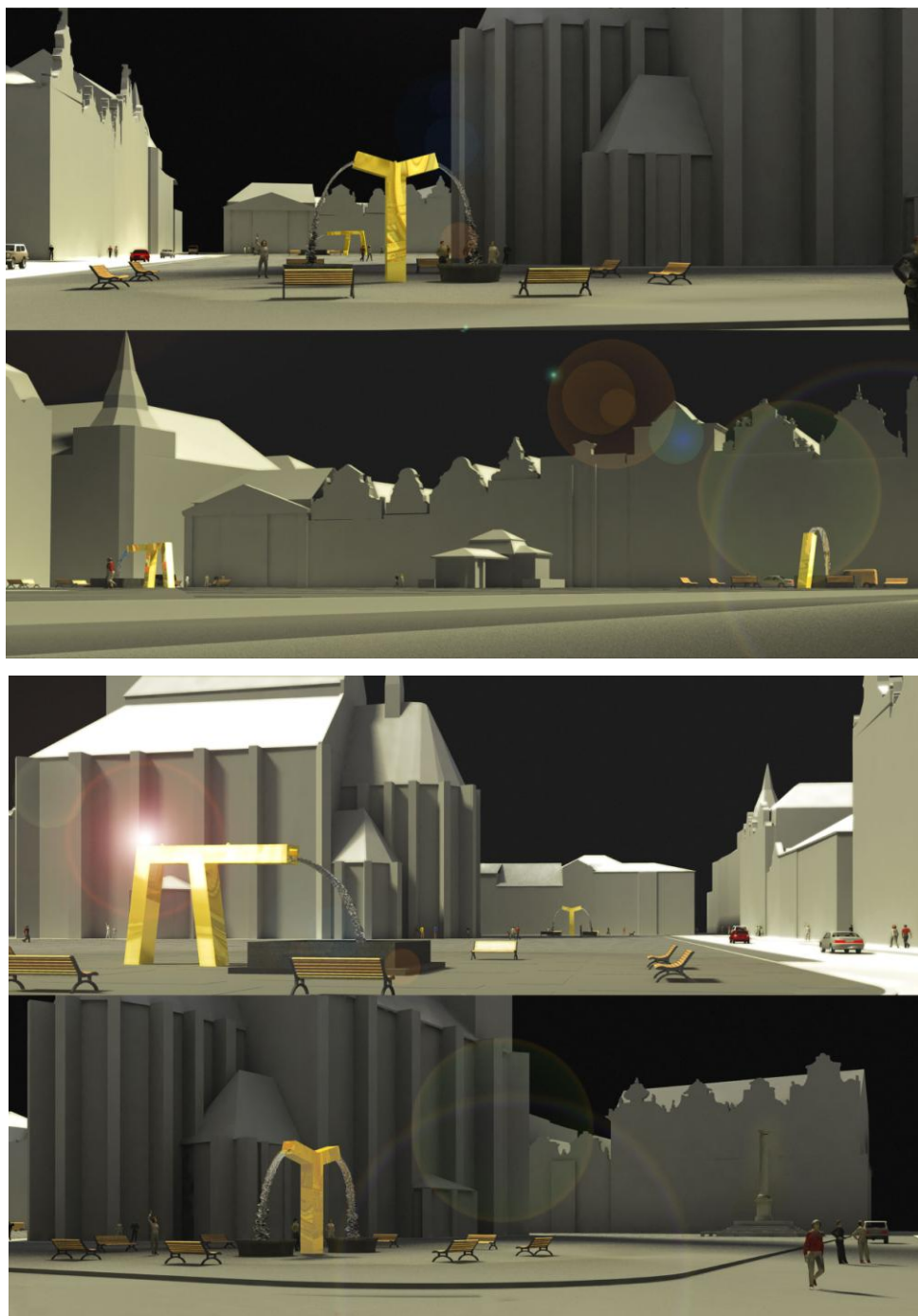
Obrázek č. 15: porovnání měřítek a proporcí chrličů původní a zrealizované varianty

Obrázek č. 16: výkres kašny Velbloud

Obrázky č. 17: vizualizace kašen umístěných na Náměstí Republiky v Plzni

Obrázek č. 18: snímek ze soutěže na realizaci tří kašen na Náměstí Republiky v Plzni
(rok 2005)

Obrázek č. 19: snímek z veřejné výstavy všech soutěžních návrhů na Náměstí Republiky
(duben 2005)

Obrázek č. 20: dřevěný model kašny Anděl

Obrázek č. 21: realizace kašny Velbloud, dřevěná forma

Obrázek č. 22: realizace kašny Anděl, sádrování

Obrázek č. 23: konstrukce kašny Velbloud

Obrázek č. 24: výroba kašny Velbloud po cizelování

Obrázek č. 25: detail chrliče

Obrázek č. 26: průběh zlacení kašny Chrtice

Obrázek č. 27: žulové nádoby v čínské dílně

Obrázek č. 28: osazování kašny Velbloud (červenec 2010)

Obrázek č. 29: slavnostní odhalení kašen (červenec 2010)

Obrázek č. 30: kašna Anděl v severozápadním rohu náměstí

Obrázek č. 31: kašna Velbloud v jihozápadním rohu náměstí

Obrázek č. 32: kašna Chrtice v jihovýchodním rohu náměstí

Obrázek č. 33: detail úchytu, kašna Chrtice

Obrázek č. 34: večerní osvětlení kašny Anděl

Obrázek č. 35: záběr na kovový rošt kašny Velbloud

Zdroje:

Archiv Ondřeje Císlera, Archiv programu Plzeň 2015, www.google.com